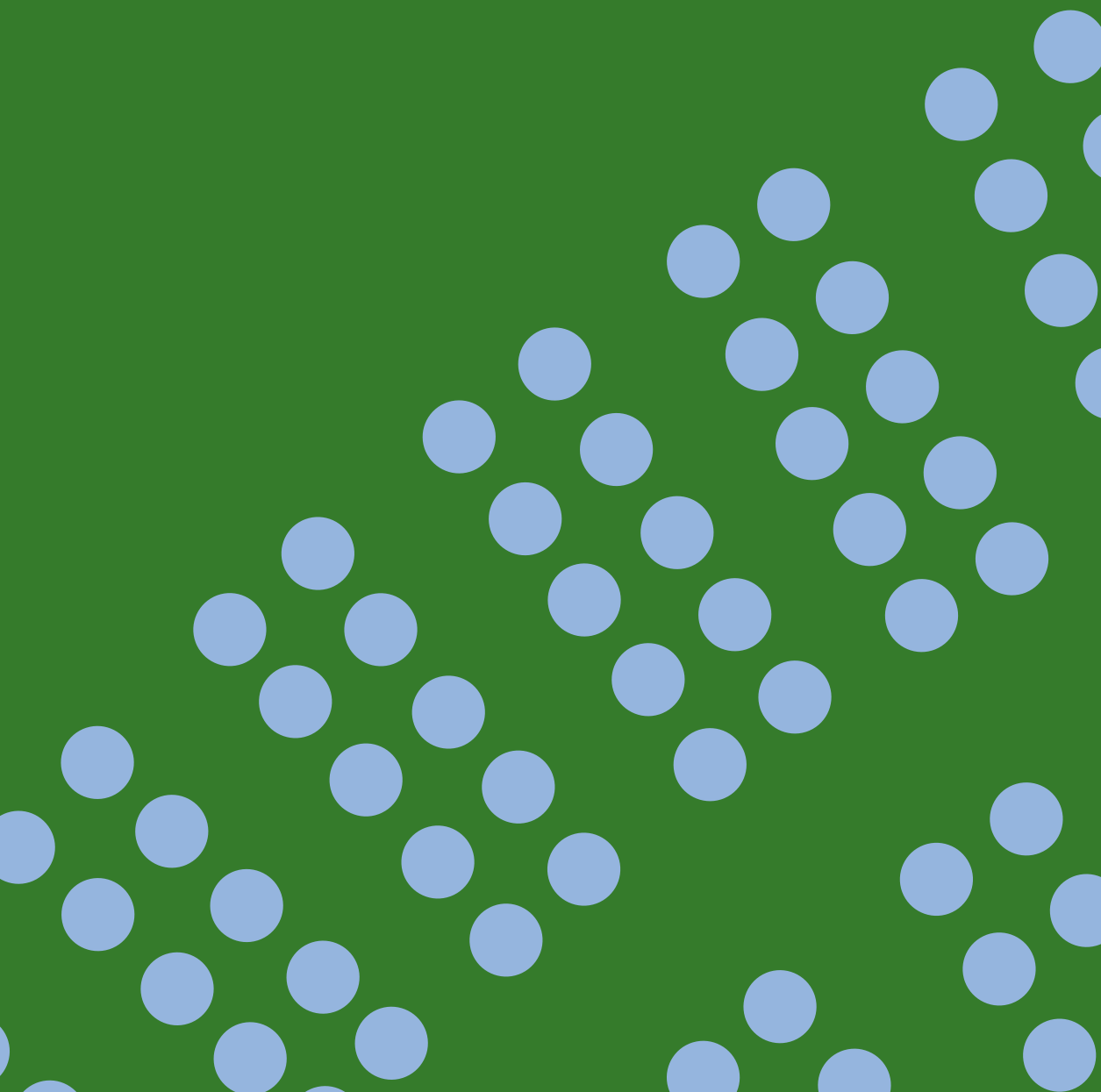

Offentligt sammanträde om skolgången för elever med NPF

Offentligt sammanträde om skolgången
för elever med NPF

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-7915-193-5 (tryck)
ISBN 978-91-7915-194-2 (pdf)
Tryck: Riksdagstryckeriet, Stockholm 2026

Förord

Tisdagen den 31 mars anordnade utbildningsutskottet ett offentligt sammanträde om skolgången för elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF). Utskottet ville lyfta denna fråga, hämta in kunskap och samtidigt bidra till kunskapen på området. Utgångspunkt för sammanträdet var den studie som utskottet har genomfört om skolgång och studieresultat för elever med NPF (2025/26:RFR13).

I det följande redovisas programmet, en utskrift av de uppteckningar som gjordes av anförandena, panelsamtalet och frågestunden samt talarnas bildpresentationer.

Stockholm i maj 2026

Joar Forssell
utbildningsutskottets ordförande

Annika Pontén
utbildningsutskottets kanslichef

Innehållsförteckning

Förord	3
Program	5
Deltagare.....	7
Uppteckningar från det offentliga sammanträdet.....	10
Presentationer	47

Program

Offentligt sammanträde om skolgången för elever med NPF

Tisdagen den 31 mars 2026 kl. 9.00–11.55

Riksdagen, Förstakammarsalen

- 9.00–9.05 **Sammanträdet öppnas**
Joar Forssell, utbildningsutskottets ordförande
- 9.05–9.20 **Presentation av utbildningsutskottets rapport
Skolgång och studieresultat för elever med NPF**
Daniel Bjerstedt, utredare, riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat
- 9.20–9.35 **Kommentar till rapporten i ljuset av forskningen på området**
Sven Bölte, professor i barn- och ungdomspsykiatrisk vetenskap, Karolinska institutet
- 9.35–9.40 **Skolverkets arbete för elever med NPF: reglering och vägledning**
Tommy Lagergren, chef, avdelningen för skolutveckling, Skolverket
- 9.40–9.45 **Specialpedagogiska skolmyndighetens arbete för elever med NPF: råd och stöd för undervisningen**
Aurora Lindberg, generaldirektör, Specialpedagogiska skolmyndigheten
Danijel Lukic, rådgivare, Specialpedagogiska skolmyndigheten
- 9.45–9.50 **Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) arbete för elever med NPF: stöd till huvudmannen**
Christin Appel, utredare, avdelningen för socialtjänst, utbildning och arbetsmarknad, SKR

- 9.50–10.20 **Kaffepaus**
- 10.20–10.25 **Rektorns arbete för elever med NPF**
Ann-Charlotte Gavelin Rydman, ordförande, Sveriges Skolledare
- 10.25–10.30 **Lärarens arbete för elever med NPF**
Per Båvner, utredare, Sveriges Lärare
- 10.30–11.00 **Panelamtal om elevhälsans arbete för elever med NPF**
Alicia Eriksson, ordförande, Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger
Caroline Bergh, ordförande, Sveriges Skolkuratorers Förening
Mia Göransdotter Hammar, ordförande, Riksföreningen för skolsköterskor
Anne-Katrin Kantzer, medicinsk sakkunnig i barn- och ungdomspsykiatri, Socialstyrelsen
Jonatan Lamy, ordförande, Sveriges Elevkårer
Moderator *Caroline Helmersson Olsson*, ordförande i utbildningsutskottets styrgrupp för uppföljning och utvärdering
- 11.00–11.05 **Intresseorganisationens arbete för elever med NPF**
Eric Donell, ordförande, Riksförbundet Attention
- 11.05–11.50 **Frågor från utskottets ledamöter**
- 11.50–11.55 **Sammanträdet avslutas**
Anders Ygeman, utbildningsutskottets vice ordförande

Deltagare

Medverkande talare

Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger

Alicia Eriksson, ordförande

Karolinska institutet

Sven Bölte, professor

Riksdagsförvaltningen

Daniel Bjerstedt, utredare

Riksförbundet Attention

Eric Donell, ordförande

Riksföreningen för skolsköterskor

Mia Göransdotter Hammar, ordförande

Skolverket

Tommy Lagergren, avdelningschef

Socialstyrelsen

Anne-Katrin Kantzer, medicinsk sakkunnig

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg, generaldirektör

Danijel Lukic, rådgivare

Sveriges Elevkårer

Jonatan Lamy, ordförande

Sveriges Kommuner och Regioner

Christin Appel, utredare

Sveriges Lärare

Per Båvner, utredare

Sveriges Skolkuratorers Förening

Caroline Bergh, ordförande

Sveriges Skolledare

Ann-Charlotte Gavelin Rydman, ordförande

Inbjudna deltagare*Akalla grundskola*

Lauriane Baillet
Tomas Andersson

Almega Utbildning

Guðrun Rendling
Marianne Dennholt

Autism Sverige

Christer Nygren
Johanna Carnvik Schöier

Forte

Lidija Kolouh
Michelle Bornestad
Sofia Abrahamsson Tabarés

Föräldraalliansen Sverige

Fredrik Strandberg

Hagalidskolan

Johan Malmberg
Malin Präntare

Hjärnfonden

Anna Jörnvi

Karolinska institutet

Una Prosell

Montessori Mondial

Annika Rinman
Cecilia Rosenbaum
Eva-Lotte Stavle

Psykologer i förskola och skola (Psifos)

Lena Svedjehed
Pille Kustov

Riksbankens Jubileumsfond

Jenny Björkman

Riksförbundet Attention

Matilda Berglund Calais

Rätten till utbildning

Christian Wettergren
Jenni Gustafsson

Skolinspektionen

Anna Blom

Carin Wolf

Skolverket

Jonas Monsén

Åsa Elebring

Socialstyrelsen

Carina Wiström Bergstock

Marika Habbe

Socialutskottet

Agneta Nilsson (S)

Stockholms universitet

Emma Laurin

Svenska Skolläkarföreningen

Helka Widengren

Joachim Sandberg

Sveriges Elevkårer

Igor Lindegren

Sveriges Elevråd

Carl-Johan Ståhl

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Helena Bjelvenius

SKR:s elevhälsonätverk

Ann Lötbom

Anna-Lena Persbacke

Katja Saado

Sveriges Lärare

Konrad Lorentzi

Lina Karvonen

Utbildningsdepartementet

Emma Frankl

Karin Lindqvist

Tove Briell

Vetenskapsrådet

Dan Porsfelt

Pernilla Nilsson

Uppteckningar från det offentliga sammanträdet

Ordföranden: Välkomna till det här offentliga sammanträdet som utbildningsutskottet ordnar och som handlar om skolgången för elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, NPF! Utskottet vill lyfta denna fråga, inhämta kunskap om skolgången för de här eleverna och samtidigt bidra till kunskapen på området.

Jag heter Joar Forssell och är ordförande i utbildningsutskottet. Jag öppnar härmed sammanträdet. Alldeles strax kommer jag vid min sida att ha Anders Ygeman, som är utbildningsutskottets vice ordförande.

Utgångspunkt för sammanträdet är den studie som utskottet nyligen har genomfört om skolgång och studieresultat för elever med NPF.

Jag vill särskilt säga välkomna till de medverkande som vi kommer att presentera under programmets gång. Vi är tacksamma för att ni är här i dag och tar er tid att bidra med ytterligare kunskap och perspektiv. Välkomna också alla ni som finns tillgängliga för att svara på frågor från utskottets ledamöter under frågestunden och som också är mycket kunniga om och engagerade i dagens tema!

Ni är rätt många här i salen, och det är väldigt glädjande. Det är sällan det är så här fullt, men det kanske är hundratusentals som tittar på SVT Play eller liknande i stället – vad vet jag. Men att det är så många som har tagit sig hit är vi väldigt glada för. Ni är mycket välkomna.

Innan vi börjar vill vi uppmärksamma att det för ett par veckor sedan, den 15 mars, var en speciell dag – NPF-dagen. Det är ett tillfälle att lyfta fram allas rätt att vara olika och att öka kunskapen om diagnoserna. Vi är glada att kunna bygga vidare på det i dag.

Programmet har ni fått, liksom persongalleriet. Det var populärt. Vi är väldigt vackra, vi som sitter i riksdagen. Det är vi kända för. Man får spara det och ta med sig det hem, men det kan också vara bra att ha under frågestunden. Jag vill dock berätta att vi kommer att avvika från programmet på en punkt. Vi behöver nämligen avsluta sammanträdet något innan klockan 12.00, som är den utsatta tiden. Det beror på att utskottet har en debatt i kammaren som börjar då. Är man inte där i tid får man inte hålla sitt anförande. Därför kommer folk att rusa härifrån när det närmar sig.

Med det sagt är det bäst att sätta igång. Jag vill välkomna vår första talare, Daniel Bjerstedt, som är utredare vid riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat. Du ska presentera rapporten om skolgång och studieresultat för elever med NPF, som du har arbetat med för utskottets räkning.

Daniel Bjerstedt, riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat: Jag tänkte försöka sammanfatta rapporten vad gäller resultat, upplägg och slutsatser.

Men jag vill börja med att tacka de skolor som har ställt upp och svarat på våra frågor, tagit sig tid att delta i studien och som sitter här i salen i dag. Tack så mycket för det!

Först ska jag tala om de frågeställningar utskottet har velat ha svar på. Den första frågan är vilka studieresultat som elever med NPF-diagnoser uppnår. Den andra frågan är hur särskilt stöd för elever med NPF fungerar. Den sista frågan är vad som utmärker de grundskolor där elever med NPF uppnår jämförelsevis goda studieresultat.

För att besvara de här frågeställningarna har vi samkört registeruppgifter om studieresultat och särskilt stöd med uppgifter om adhd och autismdiagnoser på individ- och skolenhetsnivå. I populationen ingår alla elever som har avslutat årskurs 9 mellan åren 2020 och 2024. Totalt handlar det om cirka 586 000 elever.

I rapporten jämför vi elever med och utan registrerad diagnos. Studien har avgränsats till elever med adhd och autism eftersom det saknas fullständiga registeruppgifter om andra vanliga diagnoser, som till exempel språkstörning och dyslexi. Men vi använder i rapporten ändå genomgående uttrycket ”elever med NPF”, och det är av rent språkliga skäl, kan man säga, för att det ska bli enklare att läsa. Men man ska veta att det bara handlar om de här diagnosgrupperna.

Vi har också gjort kvalitativa fallstudier på tre skolor där elever med NPF har jämförelsevis goda studieresultat, för att kunna säga någonting om hur de skolorna arbetar. Varje skola besöktes under en dag, och det genomfördes intervjuer med rektor, lärare, specialpedagoger, speciallärare och även kurator i vissa fall.

Viktigt att påpeka är att vi inte har gjort intervjuer med elever och föräldrar eller vårdnadshavare, så perspektivet är avgränsat till de yrkesverksamma. Att vi bara undersökt tre skolor gör att resultaten ska ses som exempel på hur skolor där det går jämförelsevis bra för elever med NPF arbetar snarare än som belägg för generella effekter av arbetssätt.

Innan vi går över till att titta på studieresultat tänkte jag säga någonting om hur vanligt det är med de här NPF-diagnoserna i den här populationen. Tabellen jag visar nu innehåller alla elever som har lämnat årskurs 9 mellan åren 2020 och 2024. Den visar att det är 13,5 procent av alla elever som har en adhd-och/eller autismdiagnos.

Om vi tänker oss en typisk högstadielklass som består av 30 elever är det 4 elever i varje klass som har en diagnos. Det betyder att ungefär 80 000 elever med de här diagnoserna har lämnat grundskolan mellan 2020 och 2024. Det är alltså ingen liten grupp vi talar om här utan en betydande andel elever vars skolgång och förutsättningar angår hela skolsystemet.

Av tabellen framgår också att det är en något större andel pojkar än flickor som har en diagnos och att adhd är den vanligaste diagnosen.

Jag tänkte säga nånting om vad rapporten säger eller visar när det kommer till studieresultat. Diagrammet här visar skillnaderna i sammanlagda meritvärden mellan flickor och pojkar med och utan NPF-diagnoser. Läsåret 2023/24

hade elever med NPF ett genomsnittligt sammanlagt meritvärde på 170 poäng och elever utan NPF ett på 237 poäng. I genomsnitt skiljer det 68 poäng mellan grupperna.

Den största försämringen har skett inom gruppen flickor med NPF, som har tappat 16 poäng under de här fem studerade åren. Oavsett om man tittar på meritvärden, andel godkända betyg eller gymnasiebehörighet är studieresultaten betydligt lägre för elever med NPF än för elever utan NPF. Men med det sagt finns det väldigt stora variationer inom gruppen elever med NPF. Det tittar vi lite grann på i rapporten. Där ser vi att sådana saker som till exempel föräldrarnas utbildningsnivå har väldigt stor betydelse för hur det går för den här elevgruppen, precis som för alla andra elevgrupper.

Oavsett hur vi mäter studieresultat får vi samma resultat vad gäller flickornas negativa trend, alltså flickorna med NPF-diagnoser. Tyvärr kan studien inte ge något svar på varför, men i rapporten lyfter vi fram att det är en oroande trend.

När det gäller skolans stödsatser är särskilt stöd betydligt vanligare bland elever med NPF än bland elever utan NPF. Cirka 45 procent av alla elever med NPF får särskilt stöd under högstadiet. Det kan jämföras med 8 procent bland elever utan NPF.

I diagrammet här kan vi också se att det är vanligare med särskilt stöd bland pojkar än bland flickor. I rapporten kan vi konstatera att en större andel pojkar med NPF får stöd något tidigare under skolgången än vad flickor får.

Diagrammet till höger visar hur stor andel av eleverna som blir behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram. Eleverna är också uppdelade utifrån om de har en NPF-diagnos och om de har fått särskilt stöd under högstadiet. Här kan vi se att den stora skillnaden finns mellan elever som fått särskilt stöd och elever som inte fått särskilt stöd snarare än mellan elever med och utan NPF-diagnoser. Det visar dels att elever med NPF är en heterogen grupp, som vi varit inne på tidigare, dels att det särskilda stödet tycks gå främst till de elever som har stora svårigheter.

Skillnaden i studieresultatet mellan de olika grupperna säger däremot antagligen väldigt lite om stödets effekter. Vi vet ju inte hur det skulle ha gått för de här eleverna om de inte hade fått särskilt stöd. Samtidigt pekar vi på att det särskilda stödet behöver utvecklas för att fler elever ska klara gymnasiebehörigheten. Det är viktigt inte minst för gruppen elever med NPF, där en stor andel av eleverna berörs av det särskilda stödet.

Nu tänkte jag säga någonting om skolorna där det går jämförelsevis bra för elever med NPF och vad som utmärker dem. I första hand beskrivs det i statistiska termer, även om ni slipper se några siffror på just den här bilden.

För att kunna säga någonting om vilka de här skolorna är måste man givetvis definiera vad det betyder att ha jämförelsevis goda studieresultat. Det kan man säkert göra på flera olika sätt. I den här rapporten avses de skolor som tillhör den fjärdedel där störst andel elever med NPF blir behöriga till gymnasieskolan och där skillnaden i behörighet mellan elever med och utan NPF inte är större än 20 procentenheter.

Det här går lite snabbt, men tanken är i alla fall att fånga de skolor där elever med NPF lyckas bra, både i absoluta termer och i relation till andra elever på samma skola. När vi jämför de här skolorna med övriga kan vi konstatera att det finns stora skillnader. Det verkar alltså spela en viss roll vilken skola man går på.

En viktig del av förklaringen till skillnaderna mellan skolorna är elevsammansättningen på respektive skola. Den förklarar en stor del av skillnaderna mellan skolorna, men inte allt. Även skolor med mindre gynnsamma förutsättningar, till exempel föräldrar med lägre utbildning, kan lyckas. Och alla skolor med gynnsamma förutsättningar lyckas inte. Här finns alltså utrymme för att det inte är helt bestämt av vilken elevsammansättning skolan har.

Slutligen kan vi se att skolorna presterar bättre än man skulle förvänta sig givet elevsammansättningen. Det tyder på att det handlar om välfungerande skolor, där det går bra för elever både med och utan NPF.

För att förstå lite mer om vad som ligger bakom de här resultaten går vi i rapporten vidare med att titta lite närmare på tre skolor ur den här gruppen. Jag visar nu en lista på de tre skolor vi har gjort fallstudier på. De har det gemensamt att elever som tillhör gruppen med NPF-diagnoser lyckas jämförelsevis väl. Annars ser de ganska olika ut. Det handlar om skillnader i huvudmannaskap, vilka årskurser skolorna omfattar, elevsammansättning och socioekonomiska villkor. Det är en viktig poäng, eftersom det kan gå bra för elever med NPF i olika typer av skolor.

Även om de här skolorna ser ganska olika ut går det ändå att se några tydliga, gemensamma utmärkande drag mellan dem. Det här baseras på de kvalitativa fallstudierna. Ett sådant drag är att det råder studiero på skolorna. De arbetar aktivt med det, till exempel genom tydliga regler i klassrummet eller genom genomtänkta lektionsstrukturer eller små undervisningsgrupper. Metoderna skiljer sig åt, men de lyckas uppnå samma sak och komma åt det här med studiero i alla fall.

En annan gemensam faktor är att skolorna har byggt upp en stabil organisation med låg personalomsättning som gör det möjligt att arbeta långsiktigt med utveckling av undervisning och stöd men också att bygga relationer med eleverna.

Vidare är det en central del i skolornas arbete att de i första hand försöker göra undervisningen mer tillgänglig i klassrummet, till exempel genom tydlighet, visuella stöd, modellering eller differentierade uppgifter och individanpassade examinationsformer. Även här kan det skilja sig väldigt mycket åt hur man gör, men man har samma målsättning med att göra undervisningen tillgänglig i klassrummet.

De här skolorna arbetar också systematiskt med att tidigt fånga upp elever som riskerar att hamna efter och se till att uppföljningen är gemensam i lärarkollektivet så att stödet inte hänger på enskilda lärare eller på andra sätt blir ad hoc.

Ett gemensamt drag är att skolorna i stället för att lägga skulden för problem – till exempel skolmisslyckanden – på eleverna utgår från vad skolan kan göra

vad gäller förändringar i undervisning och stöd. Hur man förhåller sig till det här gäller egentligen alla nivåer från skolledningen hela vägen ned till enskilda lärare.

Slutligen ska jag försöka sammanfatta rapportens slutsatser i två punkter. Den första är att den svenska skolan inte klarar det kompensatoriska uppdraget fullt ut när det kommer till elever med NPF. Den andra, lite mer positiva, slutsatsen är att det går att skapa en lärmiljö som det är möjligt att lyckas i även för elever med NPF och att välfungerande skolor gör det redan i dag.

(Applåder)

Ordföranden: Då vill jag välkomna upp Sven Bölte, professor i barn- och ungdomspsykiatrisk vetenskap vid Karolinska institutet, som ska få kommentera rapporten från riksdagens utvärderings- och forskningssekretariat.

Sven Bölte, Karolinska institutet: God morgon! Jag tackar så mycket för möjligheten att kommentera rapporten eller kanske snarare sortera in den i ett utbildningsvetenskapligt forskningsfält kring NPF och skolgång.

Vi är alla här för att vi tycker att NPF är viktigt. Det är viktigt att elever med dessa diagnoser får en inkluderande skolgång och möter lärare som kan bemöta dem på ett adekvat sätt. Det är därför jag har med ett citat från Temple Grandin, som är en ikon i autismrörelsen, i min presentation. Jag säger det bara utifall ni inte känner till henne.

Jag citerar även Winston Churchill, eftersom det här inte är något lätt område. Vi måste börja med och hålla igång ett systematiskt kvalitetsarbete. Det är inget vi får gratis. Det är bara att sätta igång och försöka förbättra.

Slutligen, eftersom jag är uppvuxen i Frankfurtområdet, kan jag inte låta bli att citera Goethe. Det är viktigt att den kunskap vi har implementeras och kommer fram i praktiken.

Vi pratar alltså om NPF i skolan. Som Daniel sa: Den här rapporten handlar framför allt om autism och adhd. Det är även de två diagnoser som dominerar, kan man säga, i samhällsdebatten. Men det är viktigt att förstå att det ingår ganska många barn med andra diagnoser i det här konstruktet också. Det handlar framför allt om språk- och talstörningar, inlärningsproblem som dyslexi och dyskalkyli, metodiska problem som DCD och även om intellektuell funktionsnedsättning. Vissa av de här diagnoserna – det står också i rapporten – har vi inte bra koll på. Det gäller till exempel språkstörning och dyslexi, eftersom de inte registreras så konsekvent som till exempel autism eller adhd.

Det är kanske också viktigt att förstå att vi nog inte kommer att säga *neuropsykiatriska* funktionsnedsättningar i framtiden. Det är ett begrepp som framför allt används i Sverige. Internationellt är det mer gängse att säga *utvecklingsneurologiska* eller *utvecklingsrelaterade* funktionsnedsättningar.

Jag vill säga något kort, allmänt om autism och adhd: Vi tror i dag att det framför allt är uttryck för en annorlunda neurologisk utveckling, mognad, funktion och utrustning. Det betyder inte att det är trivialt på något sätt utan

att det kommer med en hög sårbarhet för psykiatriska och även kroppsliga problem, stress och utbrändhet – inte minst i skolan.

Vi diagnostiserar 2–4 procent autism och 5–10 procent adhd i den allmänna befolkningen. Vi möter alltså dessa barn i alla möjliga sammanhang: i skolan, på fritiden och även som vuxna i arbetslivet och i alla delar av samhället. Det här är således inte bara en vårdfråga utan en samhällsfråga.

Det som är mest kännetecknande för NPF är kognitiva utmaningar som ger funktionsnedsättning i vardagen, allt från det vi kallar för exekutiva funktioner till självreglering och svårigheter med socialt tänkande. Det vi vill uppnå är att försöka förhindra negativa konsekvenser av att ha autism eller adhd. Vi vill till exempel förhindra social exkludering, psykisk ohälsa och annat. Det gör vi genom att öka möjligheterna till inläring och utveckling.

Vi försöker använda personers styrkor, preferenser, intressen och motivationsstruktur och deras förmåga att göra det de kan i stunden och se möjligheter, inte bara problem. Vi försöker lära barn att lära känna sig själva bättre, vad de kan och inte kan, vad de vill och inte vill, med vad de fungerar bra och mindre bra och med vem de fungerar väl eller mindre väl. Man ska vara intresserad av när det fungerar och inte bara av när det inte fungerar.

Det är såklart viktigt att samverka kring hållbara lösningar. Det är så många olika röster, attityder och idéer på området som vi måste få ihop. Det behövs en hållbar lösning där alla är delaktiga i beslut. Där har vi fortfarande lite att göra.

Vi har själva tagit fram en ganska omfattande rapport kring hur väl skolor i Sverige är förberedda för inkluderingsarbete. Där finns det fortfarande förbättringsutrymme. Även internationellt ser vi att risken att hamna i problematisk skolfrånvaro är ungefär dubbelt så stor för elever med autism jämfört med för andra elever. Skolfrånvaron är dessutom upp till sex gånger större för barn som har dubbeldiagnosen autism och adhd.

I rapporten vi gjorde för ett antal år sedan undersökte vi bland annat också om skolpersonal får utbildning inom NPF-området som skulle kunna kvalificera dem för att bemöta barn med diagnoser. För olika yrkesgrupper som jobbar i skolan ser man att mellan 44 och 94 procent inte har fått någon typ av utbildning inom NPF-området. Man vet inte heller om de som har fått utbildning fick det med fokus på bemötande, till exempel. Det saknas alltså ganska mycket grundkvalifikationer.

Det här är forskning som lite liknar det vi kunde läsa i rapporten. Det handlar om studieresultat för elever med autism och adhd i Stockholm och i riket. Man kan säga att risken att inte uppnå gymnasiebehörighet är tre till fem gånger större bland elever med autism eller adhd-diagnoser. Och framför allt – igen – är risken för dem som har dubbeldiagnos ungefär sju gånger högre jämfört med för alla andra elever. I dessa studier kommer det också fram att det framför allt är flickor som har högre risk att inte uppnå gymnasiebehörighet.

Det här är såklart ett stort problem, eftersom vi har en växande population unga vuxna som varken studerar eller arbetar. Där hittar vi ganska många personer med autism- och adhd-diagnoser.

Man kan säga att rapporten vi diskuterar i dag bekräftar det aktuella forskningsläget, men för att förstå området ännu bättre skulle vi också behöva titta lite mer komplext på området och även på hur olika faktorer interagerar med varandra. Vi skulle behöva modellera olika aspekter för att kanske få en bättre idé kring orsaker och mekanismer som ligger bakom.

Jag har en lista här på olika faktorer som vore värda att titta på och sätta i ett sammanhang. Den handlar om allt från hur skolfrånvaro och skolnärvaro påverkar studieresultat till hur det är med andra förekommande diagnoser, som psykisk ohälsa. Hur är det med ålder vid diagnos – spelar det roll? Hur påverkar elevers kognitiva funktioner deras framgång? Hur är det med skolans inkluderingsnivå, vårdnadshavares diagnosstatus, mobbning med mera?

Det här är ett komplext område, som vi egentligen behöver modellera med data. Punkterna som står i fetstil här i min presentation är sådana där vi inte har någon bra data alls. Även om vi är ganska privilegierade i Skandinavien med tillgång till registerdata saknar vi tillgång till ganska mycket viktig data.

En fråga som också vore värd att belysa är hur skolor över landet arbetar med inkludering. Arbetar man enligt de riktlinjer som finns från SKR, till exempel vård- och insatsprogrammen VIP adhd och det kommande VIP autism? Jobbar skolorna enligt de här riktlinjerna eller gör de inte det?

Jag vill också veta vad som fungerar, och där säger forskningen att vi kan göra ganska mycket. Exempelvis peer mentoring finns som hjälp på ganska många ställen. Det är när personer med egen diagnos som faktiskt har lyckats hjälper elever och skola med att hitta vägar och möjligheter till en framgångsrik skolgång. Det fungerar också att samskapa lösningar mellan till exempel vårdnadshavare och elever plus lärare, plus skolledningen för enstaka individer, men även i skolan i stort.

Introduktionskurser för elever med diagnoser kan göra att de förstår vad som förväntas i skolan. Hur går det till? Var är allt? Så gör man till exempel ibland på universitet, för nya studenter. De får då en idé om vad det är för en plats de befinner sig på och vad som förväntas.

Det kan också finnas en funktion i form av personer som lotsar i skolan. Man kan ha några enstaka, dedikerade personer som elever med svårigheter vet att de alltid kan vända sig till om det är någonting.

Sedan finns det olika principer kring bemötande, till exempel tydlighet och förutsebarhet, där vi har forskningsdata. Det är ganska essentiella förutsättningar för en väl fungerande skolgång – inte bara för elever med dessa diagnoser, utan för elever i allmänhet.

Det finns utprovade program gällande till exempel färdighetsträning eller program där man försöker organisera lärmiljön så att den blir så enkel att navigera som möjligt. Vi måste också kvalificera vår skolpersonal. Vi måste ha fortlöpande kvalificeringar på det här området. Man är alltså inte färdig när man kommer från högskolan och universitetet, utan man måste fortbilda sig. Detta är ett mycket rörligt område som är i snabb förändring.

Mycket av det här finns också i de nationella riktlinjerna från bland andra Socialstyrelsen när det gäller autism och adhd. För just skolvärlden finns det

också i insatsprogrammen från SKR. Det är alltså bara att relatera också till det som finns där och försöka att bli så bra som möjligt och att implementera de rekommendationer som finns där. Hur kan vi då jobba vidare? Detta är kanske något som saknas i rapporten. Vi behöver också en utblick. Hur kan vi jobba framåt, och vad gör vi med dessa resultat?

För ungefär ett år sedan hade vi ett riksdagsseminarium om vad vi gör med alla rapporter, genomlysningar, riktlinjer, lagtexter och så vidare: Hur går vi vidare? Vi har kanske ett läge där vi konstaterar hur det är men kanske inte alltid tar nästa steg till ett koordinerat agerande. För detta skulle det behövas att exempelvis också myndigheter hade bättre interaktion med varandra och att man samverkade bättre kring dessa frågor också inom myndigheterna.

Som sagt, det finns ganska många parallella aktiviteter. Det är mitt intryck. Vi måste implementera det som finns i riktlinjerna. Det måste vara standard att man faktiskt också har en implementeringsstrategi och att man följer upp hur långt man har kommit med implementeringen av riktlinjer.

Det är viktigt att vi skapar en bra statistik kring frånvaro. Den har vi inte. Vi kan jämföra med Danmark, där man har bra statistik för nästan varje skola. Vi måste också göra en benchmarking gällande detta. Vi ska helt enkelt inte ha så mycket frånvaro som vi har. Vi måste få ned den. Sedan gäller det för varje skola att vidta åtgärder för att få ned siffran.

Det måste finnas regelbunden professionell utveckling, och vi måste använda de evidensbaserade program som finns. Det är viktigt att det finns bemötandepprinciper och att de lärs ut på högskolor och i lärutbildningen.

Vi behöver försöka komma bort från det diagnosstyrda och på en del områden kanske ha ett mer behovsstyrt agerande. För detta behövs ett gemensamt arbetssätt, något som redan finns och också rekommenderas av Socialstyrelsen. Det handlar om Världshälsoorganisationens ICF-system, ett system kring funktionsförmågor.

Nu kan det kännas som om detta är mycket, men jag tror att det är möjligt att göra en sak i taget. Om man tycker att det är för mycket kanske det behövs en mer samordnad plan och vision. Då är det bra att det hela är resurssatt och att det finns mandat, specifika målsättningar och uppföljningar. I andra länder har man gjort liknande saker. Till exempel finns det program i USA, Storbritannien och andra länder där man i parlamenten avrapporterar hur långt man har kommit i dessa frågor. Då kommer det upp på ett synligt sätt i den politiska hierarkin.

Tommy Lagergren, Skolverket: Tack för inbjudan att kommentera denna rapport! Den känns väldigt angelägen. Den bidrar till kunskapsuppbyggnad och förhoppningen att vi kan ta ett gemensamt ansvar och att vår förståelse och medvetenhet om de här frågorna ökar. Jag vill kommentera lite med utgångspunkt från skollagen och också säga något om det arbete som Skolverket gör, ofta tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Rapporten stämmer väl överens med resultat som vi ser i de rapporter som Skolverket har publicerat. Senast lyfte vi frågan i vår lägesbedömning som vi presenterade den 24 mars.

Alla elever har rätt till ledning och stimulans, vilket de behöver för lärande och utveckling. Det är en rättighet att få stöd i skolan. Skolan ska motverka funktionsnedsättnings negativa konsekvenser.

Skolan ställer ju ofta krav på elever – att de ska kunna koncentrera sig, strukturera sina arbetsuppgifter, planera och samarbeta med andra elever. För elever med just en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kan detta vara extra utmanande.

Skollagen är, tycker jag, väldigt tydlig. Det krävs ingen diagnos för att få stöd i skolan. Det är en rättighet. Stödet ska ges utifrån behov. Vi ser en risk om man skulle börja ställa krav på en diagnos. Då finns det en risk för att man inte får stöd då och där det behövs om man blir tvungen att invänta en diagnos. Andra sidan av myntet är förstås att en diagnos också gör det tydligt vad en elev kan behöva.

Vi ser att det är en välkänd problematik som de här eleverna möter i skolan. Ändå är det så, precis som har lyfts fram tidigare här i dag, att skolan inte fullt ut lyckas med sitt kompensatoriska uppdrag.

Sven Bölte nämnde utbildning alldeles nyss. När vi talar med lärare får vi veta att många tycker att de saknar förutsättningar. Visserligen kanske man hittar elever som är i behov av stöd, men många lärare tycker att det är svårt att veta vad det är för typ av stöd som de ska sätta in och vad som ger effekt. Precis som lärare säger rektorer att det ofta saknas resurser. Vi ser att det är särskilt problematiskt för elever i yngre åldrar och för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Det handlar alltså både om att stöd sätts in för sent och om att det finns brister i tillgång till den specialpedagogiska kompetensen. Skolan behöver få förutsättningar och resurser för att kunna utveckla de här arbetssätten. Jag tycker det är föredömligt i den här rapporten.

Daniel Bjerstedt nämnde framgångsfaktorer, och det gjorde Sven Bölte också. Det finns så mycket vi kan lära av varandra för att skapa en lärmiljö som funkar för alla barn och elever. Framgångsfaktorerna stabilitet, trygghet, studier, kontinuitet, rutiner, processer och så vidare är mycket viktiga att jobba vidare med.

Skolverket erbjuder kompetensutvecklingsinsatser i de här frågorna. Vi har tagit fram material tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten. Det handlar om grundläggande kunskaper om kognition, perception, undervisning, relationers betydelse och också en del om flickor och NPF i skolan.

Trygghet är ofta avgörande för den här elevgruppen. Den satsning som Skolverket och Socialstyrelsen gör på skolsociala team kan vara ett sätt att tidigt fånga upp elever som är i behov av stöd och skapa trygghet i deras situation, vilket också kan leda till en ökad närvaro och att stöd sätts in tidigt. Vi har också vägledning som handlar om hur man kan främja, förebygga och upprätthålla trygghet och studiero i skolan.

Sedan ser vi förstås mycket fram emot det kommande arbetet med reformer med fokus på grundläggande färdigheter, elevers kognitiva utveckling och undervisningsstrategier som ska vägleda läraren och främja en tydlig och tillgänglig undervisning. Det handlar också om standardiserade tester för att tidigt fånga upp elever i behov av stöd.

Vi ser positivt på förslagen om att ta bort den skarpa godkänthöjden, som har gjort att väldigt många elever inte har fått gymnasiebehörighet. Vi behöver dock fortsätta samtala och dela kunskap och erfarenheter och använda och om-sätta dem i praktiken.

Aurora Lindberg, Specialpedagogiska skolmyndigheten: Tack för den här rapporten! Att riksdagens utbildningsutskott har gjort den betyder oerhört mycket.

Aurora Lindberg heter jag och är generaldirektör för SPSM. Vi är ju en myndighet som arbetar för att barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning ska få förutsättningar att nå målen i sin utbildning. Vi finns över hela landet. Vi har kontor från Luleå till Malmö för att finnas där skolhuvudmännen är.

Vi ger stöd till skolor. Vi är också skolhuvudman för våra tio specialskolor. Vi är Sveriges största kunskapsbank på det specialpedagogiska fältet. Jag är väldigt glad över att de tre skolor som finns med i rapporten också har sökt stöd från vår myndighet. Vi har, precis som Tommy säger, ett bra samarbete oss skolmyndigheter emellan. Det är viktigt för svenskt skolväsen att vi har det.

Jag ska lämna över till en av våra experter.

Danijel Lukic, Specialpedagogiska skolmyndigheten: Tack för en väldigt bra rapport! Jag vill inleda som Sven – det är alltid en god idé att inleda med ett citat: ”Skolan är en miljö där barns svårigheter ofta uppdagas. Inte nödvändigtvis för att barnen har problem, utan för att skolan vid varje tidpunkt kräver vissa sätt att fungera.”

Här pratar vi om höga förväntningar och rimliga krav. Hur är det då att gå i skolan med NPF-diagnos? Vi på SPSM kan bara bekräfta rapporten. Resultatet från rapporten går hand i hand med det vi har kommunicerat utifrån våra stödinsatser och vår omvärldsbevakning.

Elever med NPF stöter ofta på hinder tidigt i skolan, vilket kan påverka deras studieresultat, mående, skolnärvaro och möjligheter att fortsätta till gymnasiet och vidareutbildning. Kunskap om annorlunda kognition varierar mellan verksamheter från förskola till vuxenutbildning, på huvudmannanivå, rektorsnivå och undervisningsnivå, vilket påverkar möjligheten att skapa tillgängliga lärmiljöer för alla barn, elever och studerande. Det påverkar också likvärdigheten i det stöd och de förutsättningar som eleverna får.

Utmaningar kopplade till resurser och tid gör det svårt att ge rätt stöd. Särskilt gäller det verksamheter med stora barngrupper och klasser där behoven är många. Här får vi inte lägga över ansvaret på enskilda individer i verksamheten.

Den rapport vi har framför oss ger oss tre konkreta skolporträtt. Det första är en skola som visar kraften i hög personaltäthet, struktur och språkutvecklande arbetssätt. Ett annat skolporträtt visar värdet av stabilitet, systematik och elevröster – en skola där kollegiet tar ett gemensamt ansvar. En tredje verksamhet visar hur mindre grupper, flexibla lösningar och starka relationer kan göra undervisningen tillgänglig för alla elever. Det är tre helt olika skolor men med samma kärna: tillgänglighet, systematik, kunskap och relationer.

Enligt rapporten handlar framgången ofta om att stärka skolans kärnprocesser snarare än att enbart förlita sig på enskilda speciallösningar. Vi på SPSM vill och kan vara behjälpliga i att stärka skolans kärnprocesser. När en skola eller förskola behöver ett mer långsiktigt och fördjupat stöd erbjuder SPSM rådgivning. Rådgivningen erbjuder vi utifrån verksamhetens behov, utifrån individens förutsättningar för att anpassa lärmiljön. Rådgivning sker i nära dialog och bygger på de resurser och de kompetenser som redan finns i verksamheten.

Christin Appel, Sveriges Kommuner och Regioner: Jag ersätter alltså Monica Sonde i dag.

Även jag vill tacka för en intressant rapport. Ni lyfter fram utmaningar men också vad som fungerar bra. Ni lyfter också ett gäng framgångsfaktorer. Här finns det mycket som vi kan arbeta vidare med tillsammans.

Jag vill särskilt lyfta fram att skolan är betydelsefull både för lärandet och som ett socialt sammanhang. Vi vet ju att hälsa och lärande hänger ihop. Därför är det avgörande att vi lyssnar på eleverna. Deras röst är viktig i skolan, särskilt för den här gruppen.

Vad gör då SKR? En sak vi gör är att i alla sammanhang ge en nyanserad bild och föra fram att mycket i den svenska skolan är bra. Men vi vet också att likvärdigheten brister, vilket ni också konstaterar i rapporten. Det är en fråga som är en av SKR:s viktigaste frågor, att elevernas bakgrund och var de går i skolan inte ska spela någon roll för deras framtidsmöjligheter.

En del skolor är bra på att ge elever stöd, andra har mer att lära. Jag vill nämna några saker som SKR gör som ni kan inspireras av eller kanske dra nytta av. Vi kan börja med alla reformer som är på gång. Här arbetar vi tillsammans med våra medlemmar och med myndigheterna för att se till att de genomförs på ett så bra sätt som möjligt för att stärka arbetet lokalt men också för att ge alla elever det stöd som de behöver.

När det gäller likvärdighet ska vi tillsammans med forskare, verksamheter och olika organisationer försöka fånga vad som verkligen spelar roll för att kunna vidta träffsäkra åtgärder. Till hösten kommer vi att publicera en reviderad version av inspirationsmaterialet *Olika är normen*. Det är ett stöd till skolor och kommuner när det gäller att utveckla en skola där alla elever känner tillhörighet och når så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Vi vill visa hur man kan arbeta med att utveckla skolans lärmiljöer så att alla elever gynnas.

Jag vill också betona vikten av tvärprofessionell samverkan. En utgångspunkt i skollagen är att alla elevhälsans yrkesgrupper ska arbeta tillsammans med lärarna utifrån en helhetssyn på eleverna och deras behov för att just skapa

goda förutsättningar för lärande. SKR har ett nätverk med elevhälsochefer från hela landet – ett hundratal faktiskt. Där är just en sammanhållen elevhälsa någonting som vi ständigt diskuterar.

När skolan upptäcker elever som är i behov av omfattande stöd är det också viktigt att andra verksamheter tar vid där skolan inte har uppdrag, kompetens eller mandat att ge mera stöd. Vi har till exempel en ny socialtjänstlag, och den ger nya möjligheter, bland annat när det gäller skolorvarov.

Vi från SKR stöder det här omställningsarbetet på olika sätt. Det är väldigt omfattande. Lagstiftningens intentioner är att sänka trösklarna och just erbjuda mer tillgängligt stöd.

Det nya verktyget Insatser utan behovsprövning kan man fundera lite över. Det skulle till exempel kunna innebära stöd till familjer för att elever som har svårt att komma till skolan får hjälp med att göra det. SKR har precis avslutat ett ESF-projekt som vi har bedrivit tillsammans med 26 kommuner med fokus på just fullföljd utbildning. Vi kommer inom kort att lansera ett processtöd som kommuner kan använda för att genomföra samma typ av utvecklingsarbete som de kommuner som har ingått i projektet har gjort.

Avslutningsvis vill jag anknyta till den rapport som har presenterats här i dag. Skolan kan göra mycket, men inte allt. Jag får väl också använda ett citat från en tidigare kollega, Ing-Marie Wieselgren, som var psykiater. Hon brukade säga att vi inte ska medikalisera vardagsproblem. Nu är det kanske inte just detta vi gör. Men vi tror i alla fall att många elever skulle klara sig bra med samtalsstöd under en kortare period för att få hjälp att skapa strategier för att hantera utmaningar i vardagen, utan att alltid behöva få en diagnos eller medicin. Här skulle primärvården kunna ges förutsättningar att i högre utsträckning ge barn och unga ett funktionellt stöd på rätt nivå. Detta är något vi på SKR arbetar med utifrån olika perspektiv. SKR kan ta ett sådant brett ansvar för att stödja både kommuners och regioners arbete.

Ordföranden: Tack så mycket! Nu har vi kommit fram till kaffepausen. Vi börjar igen klockan 10.20.

Ordföranden: Vi återupptar nu sammanträdet. Jag hoppas att alla har fått i sig kaffe och macka!

Ann-Charlotte Gavelin Rydman, Sveriges Skolledare: Tack för inbjudan och förmånen att få läsa en intressant och viktig rapport!

Vi är ett relativt nystartat förbund med 17 500 skolledare. Ni undrar säkert varför jag visar den här bilden med texten Skolledares yrkesetik. Jo, det är för att vi har lagt mycket kraft och tid på att arbeta med en professionsbaserad yrkesetik. Yrkesetikens första paragrafer säger till oss skolledare att vi ska sätta barn och elever i främsta rummet och att vi ska arbeta för en likvärdig skola. Den likvärdiga skolan ska präglade den verksamhet som vi leder.

Varför vill jag då börja med detta? Jo, för att man som rektor ska ta det kompensatoriska uppdraget på yttersta allvar. Att få till en samverkan mellan lärare, elevhälsa, vårdnadshavare, elever och i vissa fall även habilitering eller socialtjänst är sammantaget en del i vår yrkesetik. Vi ska få det att fungera på bästa sätt för alla elever.

Det ansvaret vill vi ta. Det ska för eleven vara en fungerande skolgång oavsett behov och förutsättningar. Det är naturligtvis en utmanande uppgift för oss, och vi vill ta ansvar för den. Det är sannolikt den viktigaste uppgiften för oss skolledare, alltså att få till den här samverkan på individ-, grupp- och skolnivå.

Vilka villkor har vi då för att ta det här viktiga kompensatoriska uppdraget? Rapporten visar ju att barn med NPF inte behöver en annan skola än andra barn, men lärmiljön och att man samverkar kring lärmiljön är oerhört viktigt. Barn med NPF är känsligare för störningar och har större hinder för utveckling, och därför behöver barn och elever känna trygghet och tillit till skolans alla professioner.

När vi frågar våra medlemmar är svaren dock inte så uppmuntrande. Det är 45 procent som svarar att man har goda eller ganska goda förutsättningar att klara det kompensatoriska uppdraget, men hela 54 procent säger att det är svårt eller nästan helt omöjligt. Det här duger ju inte; det här måste ändras.

Resurserna räcker inte till, och ett tydligt bevis för detta är att 19 800 elever inte kommer in på gymnasieskolan. Då har vi fallerat redan när det gäller tidiga åldrar. Det räcker inte att vi använder brandsläckaren när barnen kommit upp i ålder, utan vi måste börja i tidig ålder. Vi måste arbeta främjande och förebyggande med tidiga insatser. Det är endast så vi kan komma till rätta med situationen så att alla elever ska kunna nå alla mål.

Det är också svårt för en rektor när tilläggsbeloppen är slut, när statsbidragen riktas åt ett annat håll, när man inte har legitimerade lärare eller en samlad elevhälsa och när elevpengen försvinner till en annan skola och man står kvar med samma organisation. Det här klarar inte vi själva, utan här måste vi ha skolhuvudmannens stöd. Det finns jättefint stöd hos SPSM och Skolverket. Ta vara på det stödet, och jobba systematiskt tillsammans med elevhälsan och all personal i skolan!

Det finns goda exempel; det visar rapporten. Vi kommer att lyckas om vi har systematik, goda rutiner, strukturer, tillit, ett varaktigt ledarskap, låg personalomsättning, hög nivå av tillit och ett öppet klimat där lärare och elevhälsan samarbetar professionellt och där roller och rollbeskrivning är tydliga. Det ska inte råda nånannanism, utan det ska vara tvärprofessionellt arbete för elevernas bästa – tillsammans kan vi!

(Applåder)

Per Båvner, Sveriges Lärare: Det är roligt att vara här, och det är jätteroligt att det finns ett sådant stort engagemang i riksdagen för frågorna om specialpedagogiska behov i skolan!

Jag ska börja med att prata lite om professionsperspektivet från Sveriges Lärares sida. Vi är inte emot att man har riktningar rörande NPF – det är jätteviktigt att prioritera detta. Vi vill dock också lyfta upp det lärarprofessionella perspektivet, det vill säga att man inte ska utgå från de medicinska diagnoserna utan titta på vilka behov eleven har i skolan och i klassrummet. Dessa kan ju variera väldigt mycket utifrån samma diagnos och även när det gäller elever som inte har den här typen av diagnos men som kan ha den här typen av problem i klassrummet. Därför behöver man titta på hur lärarna själva ska kunna se behoven och få det stöd de behöver.

Vi har varit inne på det här tidigare, men det är viktigt att satsa tidigt. Vi vill här också lyfta fram att tidigt även betyder i förskolan. Vi har ofta en annan struktur för förskolan, men vi kan se att det finns brister i hur vi jobbar specialpedagogiskt i förskolan.

Jag vill också knyta an till inkluderingsperspektivet. Som flera redan har kommenterat är det ju så att vi behöver stödja olika elevers behov just i den reguljära verksamheten. När det gäller – nu säger jag det ändå – elever med NPF-diagnos och den typen av problematik är det en problematik som inte kommer att försvinna. Det måste finnas insatser och strategier under hela skolgången. Där blir ofta inkluderingen för de här eleverna en naturlig del.

Det här är någonting vi behöver fundera på eftersom det ligger förslag på ändrade regler i skollagen och i läroplanen om att extraanpassning ska försvinna. Det behöver tydliggöras att det självklara uppdraget för en lärare är att kunna ta hand om elever som har olika förutsättningar. Ett begrepp som har nämnts här är ledning och stimulans, och det är en självklar roll för en lärare oavsett om extra anpassning finns kvar som begrepp eller inte.

För att det ska fungera – och det här är helt centralt för Sveriges Lärare – måste lärarna få bra förutsättningar. Det är därför vi så tydligt driver det vi kallar regleringsagendan och framför allt frågan om reglerad undervisningstid. Det blir ju ett väldigt stort ansvar för den enskilda läraren att kunna hantera i stort sett alla elever, och då måste det finnas bra förutsättningar. Undervisningstiden får då inte vara alltför lång, vilket vi i dag ser att den är för många lärare. Samma sak gäller arbetsbelastningen på många olika sätt.

Det räcker dock inte med detta – det räcker inte med en reglerad undervisningstid och bra villkor där. Lärare måste också ha professionella förutsättningar och kunskaper att möta dessa elever.

Där ser vi nu en lärarutbildningsreform. Man håller på att strukturera om lärarutbildningen, och det är viktigt att se till att de här områdena finns kvar. Det är också viktigt att det här finns med i introduktionsperioden för nyexaminerade lärare. Många nyexaminerade efterfrågar det här. Just när de ska möta elever med olika behov kan lärarutbildningen inte alltid fylla allt detta, så därför behöver det finnas en bra introduktionsperiod.

Som jag har sagt är det också oerhört viktigt att det fylls på under den kontinuerliga kompetensutvecklingen. Man vet mer och mer och möter nya elevgrupper, så man behöver hela tiden lära sig nytt som lärare. Därför är det viktigt att det här finns kvar i det som nu heter professionsprogrammet.

Slutligen vill jag säga någonting om det här med att lärare inte heller får lämnas ensamma. Det är ett väldigt stort ansvar i klassrummet, men det är också väldigt viktigt att det finns en fungerande och sammanhållen elevhälsa, och därför ställer vi från Sveriges Lärare oss bakom de förslag som nu föreligger om vad en reglerad nivå på elevhälsan ska vara. Vi ställer oss också bakom en sammanhållen elevhälsa just för att få det tvärprofessionella perspektivet så att lärarna i så stor utsträckning som möjligt, tillsammans med elevhälsan, kan möta elevernas behov. I slutändan behöver varje enskild lärare få de förutsättningar som behövs för att kunna möta så många elevers behov som möjligt.

(Applåder)

Ordföranden: Stort tack, Per! Nu har vi kommit fram till punkten panelsamtal. Ni som ska vara med i panelen kan komma upp – Caroline Helmersson Olsson som har varit ordförande i utbildningsutskottets styrgrupp för den här uppföljningen och utvärderingen kommer att presentera er lite närmare.

Caroline Helmersson Olsson (S): Jag har den stora glädjen att få moderera detta samtal om den ack så viktiga elevhälsan; vi har flera gånger hört reflektioner om hur viktigt det är med en sammanhållen elevhälsa, tvärprofessionella team och så.

SKR sa till oss att lyssna på eleverna, så jag tänkte ställa min första fråga till Jonatan Lamy, som är ordförande för Sveriges Elevkårer, och jag vet att du också sitter i SPSM:s insynsråd. Vilka förväntningar har din organisation på elevhälsan, och hur tycker du att elevhälsan lever upp till de förväntningarna?

Jonatan Lamy, Sveriges Elevkårer: Jättebra fråga! Först och främst vill jag tacka så jättemycket för inbjudan och för en matnyttig rapport. Egentligen är svaret på frågan ganska enkelt: Man vill ha förutsättningar att kunna fullgöra sin utbildning utefter de behov man har. Här upplever vi att elevhälsans olika aktörer gör det man kan med de förutsättningar som ges. Jag skulle därför vilja rikta om frågan lite, snarare, kring vilka förutsättningar som skolans styrning medger för elevhälsan att kunna uppfylla de behov som finns.

Vi vet att det är viktigt med tidig upptäckt. Därför tillstyrker vi många av de förslag som nu har lagts fram i en proposition om avskaffande av nationella prov i årskurs 3 och bland annat screenings för tidigare upptäckt. Det är super-viktigt.

I frågan om ett adekvat stöd gällande social inkludering: Om man i utbildningssyfte ser att det är nödvändigt att en elev hamnar i en särskild undervisningsgrupp, hur kan man då arbeta från elevhälsans håll för att se till att de negativa sociala konsekvenserna blir så små som möjligt? Det där tror vi är viktigt. Om man från utbildningens håll ser det som nödvändigt, hur kan man då minska eller dämpa de negativa sociala konsekvenserna som vi vet finns där?

Sedan vill jag också lyfta fram en grej som Sven Bölte och Per Båvner tidigare lyfte i sina respektive föredrag, och det är det här att gå från diagnosstyrning till behovstyrning. Skollagen är ju framskriven som en ramlag, och i ett system med resursbrist där inspektionen utövar tillsyn får vi ibland ett system där det är diagnosen som styr snarare än elevens enskilda stödbehov, som det skrivs fram i skollagen. Jag vill lyfta fram att det även blir ett samhälls-ekonomiskt drän – det är inte bara dåligt för de medlemmar som jag samlar, utan de här eleverna ska först gå till en annan instans och få en diagnos på papperet för att sedan kunna gå tillbaka till skolan och få det stöd som man egentligen från början hade rätt till, vilket egentligen inte är en gångbar ordning ur vare sig ett utbildningsperspektiv eller ett samhällsekonomiskt perspektiv. Jag tror att det finns ett gemensamt intresse av att komma undan den situationen, och det skulle jag gärna vilja att vi grottade vidare i.

Caroline Helmersson Olsson (S): Det känns som att vi har mycket att grotta vidare i i dag! Mycket kan och vet vi, som Sven säger, men vi måste få ihop det på något sätt.

Vi har också företrädare för elevhälsans mer nära professioner med oss. Professioner som läkare, psykologer och andra kan också ingå, men i dagens panel har vi Alicia Eriksson som är ordförande för Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger, Caroline Bergh som är ordförande för Sveriges Skolkuratorers Förening och Mia Göransdotter Hammar som är ordförande för Riksföreningen för skolsköterskor.

Det är tre professioner som ska ingå i elevhälsan, och jag kan fråga er alla tre samma fråga: Hur arbetar era olika professioner tillsammans för att skapa en god lärmiljö för elever med NPF?

Alicia Eriksson, Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger: Jag säger som Jonatan: Stort tack för möjligheten att få vara här!

Jag tillhör väl dem i salen som jobbar väldigt nära, dikt an, elever varje dag. För mig är det avgörande att det finns en tvärprofessionell elevhälsa på den enhet där jag tjänstgör. Det ska finnas en tvärkompetens så att man kan se varje barns helhet och se vad varje barn, elev och ungdom behöver. Om förutsättningar i form av en sammanvävd elevhälsa nära undervisningen och hela skolan finns ser jag också att förutsättningarna finns att jobba främjande och förebyggande så som skolan ska göra. Om förutsättningarna inte finns eller om det skaver ökar riskerna för att man hamnar i det åtgärdande, och där vill vi inte vara.

Jag kan släppa in de andra professionsföreningarna, eftersom det var samma fråga till alla.

Caroline Bergh, Sveriges Skolkuratorers Förening: Jag tänker att vi vet att en av de viktigaste skyddsfaktorerna är att klara skolan, och därför är det så otroligt viktigt att vi jobbar främjande och förebyggande och med att undanröja

hinder för lärande. I min föreningsroll är det det psykosociala vi ska undanröja. Men jag tänker att en central del i det här, som man också ser i rapporten, är att jobba väldigt mycket med elevsyn och samarbete med vårdnadshavarna. Vi vet att det här är en grupp som sliter oerhört hårt. Det är vårdnadshavare som sliter jättehårt och barn som bär på jättemånga misslyckanden, så det måste vi alltid jobba med, och den fråga vi alltid måste ställa oss är: Vad står beteendet för?

Vi måste prata om behov. Vi kan inte fortsätta att prata om problem, utan vi måste titta på behoven och se tvärprofessionellt på hur vi kan tillgodose de behoven.

Samverkan är oerhört viktigt för de här barnen. Vi behöver en samverkan som verkligen fungerar och som gör reell skillnad. Då måste vi professionella också våga ställa oss frågan: Har det vi gör effekt? Har det effekt för dem vi finns där för? Vi som verkligen är på fältet ser att vi just nu inte har en skola för alla, och det är en jättestor utmaning för oss. Där är elevhälsan viktig för att stötta dem som är absolut viktigast i skolan, nämligen pedagogerna. Vårt uppdrag är därför att jobba nära våra pedagoger och stötta upp dem i deras möte med eleverna, varje dag.

Mia Göransdotter Hammar, Riksföreningen för skolsköterskor: Precis som många har varit inne på hela förmiddagen tänker även jag att elevhälsans styrka ligger i det tvärprofessionella samarbetet. Jag brukar alltid prata om ett stort pussel när vi pratar om barn och elever i skolan. Vi alla kommer med våra pusselbitar utifrån våra professioner, och det är först när vi lägger det pusslet tillsammans med pedagoger, vårdnadshavare och många gånger även tillsammans med barnen som vi kan ge dem det stöd de behöver.

Ann-Charlotte var inne på rektors ledarskap, något som är enormt viktigt för att få ihop den här samverkan och för att få elevhälsan som en integrerad del i skolan och inte bara som en stödfunktion. Vi ska finnas som en integrerad del, och då måste rektorerna få förutsättningar att skapa ett systematiskt kvalitetsarbete som rör elevhälsan. Det är först då vi kan lyckas hjälpa de här barnen. Det är jätteviktigt att vi alla har ett gemensamt fokus att det inte är barnen vi ska förändra, utan det är systemet och skolmiljön vi behöver förändra.

Caroline Helmersson Olsson (S): Jag är intresserad av att höra lite mer *hur*. Vi pratar hela tiden om att få ihop den här samverkan och såklart rektors arbete och viktiga uppdrag, men *hur* får man till den här sammanhållningen, den tvärprofessionella dialogen nära läraren och rektorer? Skulle ni kunna reflektera lite djupare? Jag är mer nyfiken på hur man gör.

Alicia Eriksson, Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger: Det är lite överflyg på *hur* i den här rapporten som vi har tagit del av, men det som det handlar om är långsiktighet, att hålla i och hålla ut. Det handlar om stabilitet i personalgruppen, stabil elevhälsa, stabilitet i organisationen överlag

och att det finns strukturella förutsättningar att mötas mellan elevhälsan och elevhälsans tvärprofessioner men även elevhälsan nära lärare – elevhälsan ska genomsyra hela skolan.

När det gäller det rent konkreta hamnar vi speciallärare och specialpedagoger ofta i det som handlar om tillgänglighet och tillgänglig lärmiljö som grund, till exempel, att jobba med att öka möjligheterna för varje barns inläring och utveckling, som Sven Bölte sa.

Jag kan ta en konkret grej som jag som speciallärare och specialpedagog väldigt ofta hamnar i, och det är överlämningar för elever mellan stadier. Jag tror inte att någon har lyft det här i dag.

Vi har alltså överlämningar och information mellan till exempel stadier, inkommande elever som kanske byter kommun – det finns otroligt många överlämningar som gemene man som inte är på fältet kanske inte tänker på men som den tvärprofessionella elevhälsan, eller bara jag som speciallärare eller specialpedagog, hamnar i. Överlämningar kan vara en friskfaktor, men en överlämning kan också vara en riskfaktor om den inte sker fullt ut. Överlämningar ställer också krav på professionen; jag brukar prata om sändar- och mottagarkompetens. Det handlar om information om vad varje enskild elev behöver, för det är också svårt att se att det finns en lösning för alla. Man måste sätta in det i en kontext där man ser vilka omständigheter och möjligheter som omger varje enskild situation, för varje barn är unikt.

Caroline Bergh, Sveriges Skolkuratorers Förening: Det är lätt att komma med klyschor i sådana här sammanhang, men de finns ju till av en anledning. Ur det psykosociala perspektivet tänker jag att det är viktigt att säga att de här barnens utmaningar, eller egentligen alla barns utmaningar, inte löser sig inne i mitt kuratorsrum – det måste ske i en samverkan. De löser sig när vi hjälps åt tillsammans.

Jag tänker att rent konkret, och det nämndes också i de här rapporterna, pratar vi väldigt mycket om trygghet och bemötande, och det är helt avgörande. Vi vet att många av de här barnen ofta hamnar i utanförskap. Man kan vara den som utsätter någon eller den som blir utsatt, ofta för att situationerna blev för svåra. I rollen som skolkurator handlar det jättemycket om att undanröja de här hindren – hur kan vi förebygga det här? Det är viktigt att tidigt hantera konflikter och även viktigt att stötta upp pedagogerna i de svåra situationer som uppstår.

Det är också viktigt att säga, och det nämns i rapporterna, att vi upptäcker flickorna sent. Vi ser det när vi möter vårdnadshavare, och det är ganska klassiskt. Många vårdnadshavare har berättat för oss att deras dotter klarar det i skolan men kraschar när hon kommer hem, för då har hon hållit ihop så otroligt hårt. Där kan skolan ändå svara att det ju går så bra i skolan.

Vi måste se hela barnet, hela dess livssituation, och det tycker vi är en jätteviktig del rent konkret. Det handlar om att undanröja olika hinder – psykosociala utifrån vår profession – och då gäller det att titta på hela barnet, både

på fritiden och i skolan, att ta tag i kränkningar, öka tryggheten, hjälpa till i mellanrummen och även skapa trygga sociala lärmiljöer också.

Mia Göransdotter Hammar, Riksföreningen för skolsköterskor: Jag tänker att jag krokas arm i att det är viktigt att se hela barnet. Vi från EMI – elevhälsans medicinska insatser, alltså skolsköterska och skolläkare – ser det ju utifrån ett medicinskt perspektiv i en pedagogisk kontext. Det är viktigt att lägga ihop det.

Du frågade om *hur*. Den här rapporten visar många *hur*. Den visar på vikten av studiero, struktur, tidiga insatser, samverkan och att bygga relationer. Vi alla professioner i elevhälsan har ett enormt ansvar. Vi som skolsköterskor kan ofta se konsekvenser i hälsa innan det visar sig i betygen. Vi kan se sömnproblem, stress och återkommande somatiska besvär. Det är vårt ansvar som skolsköterskor att ta med det till pedagoger, elevhälsoteamen och skolledarna och, återigen, lägga pusslet tillsammans.

Caroline Helmersson Olsson (S): Du tar upp det medicinska perspektivet, och vi har faktiskt en företrädare för Socialstyrelsen här i panelen. Ibland finns det såklart behov av att samverka med hälso- och sjukvården.

Anne-Katrin Kantzer, du är medicinsk sakkunnig i barn- och ungdomspsykiatri på Socialstyrelsen. Hur bidrar Socialstyrelsen till elevhälsan och till de här eleverna med NPF?

Anne-Katrin Kantzer, Socialstyrelsen: Först och främst vill jag säga tack för inbjudan. Det är jätteroligt att vara här och ta del av den här viktiga rapporten.

Socialstyrelsen är en kunskapsmyndighet, och vi bidrar mest med dels data, dels kunskapsstöd i olika former. Vi har i alla år följt utvecklingen med diagnoser och hur det ökar för både adhd och autism. Fler och fler får diagnos, och flickorna kommer i kapp mer och mer. Nu har vi nått, tänker jag, ett stadium där vi nästan blir lite oroliga för det: Ska det bara fortsätta så här? Ska fler och fler barn få diagnoser?

Där kommer vi till den viktiga punkten som du tog upp, Jonatan, att man ju måste kunna få stöd utan att alltid behöva ha en diagnos för det. När vi nyligen följde upp våra nationella riktlinjer för autism och adhd och hur de implementeras blev det ganska tydligt just när man tittar på tidiga insatser att det bara är ungefär en tredjedel av barnen som får tidiga insatser innan de sedan remitteras för diagnostisering. Där måste vi kanske inte alltid tänka så dikotomt att det finns barn med NPF och barn utan NPF, utan det finns också allt däremellan, och även miljön och kraven i skolan spelar en viktig roll. Vi har ju barn med diagnoser som får svårt i skolan, men vi har också barn som har svårt i skolan som får diagnoser. Vi måste alltid ha med oss att det är ett spektrum, och barn har väldigt olika och omfattande behov på olika, enskilda sätt.

Som flera har varit inne på finns det fler diagnoser än adhd och autism. Det finns barn med låg begåvning, det finns barn med språkstörningar och så vidare, och Socialstyrelsen tar fram olika kunskapsstöd för elevhälsan. Kunskaps-

guiden är en hemsida där man samlar många olika kunskapsstöd, och sedan arbetar vi nu också med det nationella hälsoprogrammet och försöker formulera det lite tydligare kring vad till exempel skolsköterskor ska göra när man gör utvecklingsuppföljningar för att fånga de här barnen så tidigt som möjligt.

Caroline Helmersson Olsson (S): Tack så mycket – jättebra! Sven hade ett medskick att vi måste få ihop det här nationellt, så jag skulle bara vilja fråga om era medskick till politikerna. Vad behöver vi göra för att det här ska ske? Är det någonting som ni har funderat över?

Caroline Bergh, Sveriges Skolkuratorers Förening: Vi måste ändå prata om rätt dimensionering. Vi måste såklart ha ekonomiska förutsättningar, men det som jag vill skicka med till politikerna är ju att när vi läser om de framgångsskolor som tas fram i rapporten ser vi ingenstans att en repressiv elevsyn är gynnsam för de här barnen. Det måste vi ändå prata om. Det är de här barnen som kommer att drabbas absolut hårdast av en repressiv elevsyn. Vi pratar om ordning och reda, men det handlar ju om förmågor och förutsättningar. Det vill jag verkligen skicka med.

Det här kan man påverka som politiker. Det här kan man göra någonting åt, för det är helt avgörande. Om vi ska vända det här och minska alla skolmisslyckanden måste vi också prata om elevsyn och hur vi pratar om elever och deras vårdnadshavare.

Jonatan Lamy, Sveriges Elevkårer: Det var ett fantastiskt klagörande här i siffrorna att bara en av tre får en tidig stödinsats innan man utreds för neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Det visar någonstans att stödet ofta kommer till efter att diagnosen är på plats och inte tvärtom.

Ett väldigt tydligt medskick är därför att om man vill att skollagens skrivningar ska efterlevas, då måste man kolla på styrningen kring de skrivningarna, och jag tror att den proposition som läggs fram är en del av lösningen. Jag tror att det finns mer som man behöver göra för att komma hela vägen, och jag vill verkligen skicka med att det är viktigt att kolla på den frågan.

Mia Göransdotter Hammar, Riksföreningen för skolsköterskor: Jag kan bara lägga till att det där att bara en av tre får stöd utan diagnos är ett kvitto på att vi missar i det kompensatoriska uppdraget.

Alicia lyfte det här med övergångar och hur viktigt det är, men det är också otroligt viktigt att komma ihåg övergången mellan förskola och skola. Om vi har en tydlig övergång och överrapportering från pedagogerna i förskolan till pedagogerna i skolan och elevhälsan i skolan, då kan vi ha andra glasögon på oss när vi tar emot de barnen i skolan.

Anne-Katrin Kantzer, Socialstyrelsen: Jag vill bara lägga till att man alltid måste ha flera bollar i luften samtidigt. Jag pratade ju lite om det där med

diagnostiken och att vi kanske ser en överdiagnostik, om jag ska våga kalla det för det. Vi har ganska många barn i ett visst socioekonomiskt sammanhang som får diagnoser, men sedan har vi barn som inte får samma tillgång till diagnostik och antagligen inte heller stödinsatser i ett annat socioekonomiskt sammanhang.

Diagnoserna ökar mest i övre medelklass. Där ser vi den största ökningen, medan barn som bor i socioekonomiskt mindre privilegierade områden fortfarande får färre diagnoser. Det är alltså viktigt att ha med att det handlar lite om både och. Vi missar fortfarande barn, och sedan finns det barn som kanske egentligen inte skulle behöva diagnoser eftersom man är ganska välfungerande ändå men får lite extra stöd när man får sin diagnos.

Caroline Helmersson Olsson (S): Är det här en fråga som vi behöver grotta ned oss i? Har vi tillräcklig kunskap om varför det ökar? I riksdagen fungerar det ganska ofta så att det är stuprör. Det är socialutskottet som är ansvarigt för Socialstyrelsen, så jag var tvungen att googla lite, och då såg jag just den där statistiken som ni presenterar. På tio år hade det ökat med 200 procent eller något sådant. Vet vi varför?

Anne-Katrin Kantzer, Socialstyrelsen: Det är en rätt komplex fråga. Tidigare har vi pratat mycket om minskat stigma och att vi behöver hitta fler flickor och så. Där är vi inte riktigt i dag, utan det beror på, tänker jag också, att diagnoserna har blivit något slags förklaringsmodell. Om man har svårigheter i skolan är man i dag ganska snabbt att misstänka att det måste vara något fel på barnet, om vi förenklar det så, och då utreder man för neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

När det gäller de stora socioekonomiska skillnaderna ser vi i hela hälso- och sjukvården att vi har en grupp med föräldrar som kanske inte är lika resursstarka eller kan navigera i systemet lika bra och som därför inte hittar fram till vården. Sedan har vi föräldrar som kan det där och som söker hjälp för sitt barn, och då har barnen också bättre tillgång till stöd.

Jonatan Lamy, Sveriges Elevkårer: Jag tänkte bara spinna vidare på det, för att se diagnoser som en förklaring är ett system som kostar väldigt mycket pengar i all den diagnostik och utredning som ska till – pengar som skulle kunna läggas på att ge stöd till de medlemmar som jag företräder, alltså elevkårerna och eleverna i Sverige. Där har vi ett problem. Vi behöver se till behovsstyrt stöd snarare än diagnoser som förklaringsmodell så att vi kan få ut stödet i verksamheten. Det tror jag är superviktigt.

Om jag ska lyfta en annan sak från den här rapporten som jag tar med mig, speciellt från de här tre casestudierna som gjordes i rapporten, är det att jag inte upplever att det här är raketforskning, utan det handlar om sådant som personalomsättning, att inte bestraffa eller döma ut enskilda elever, att fånga upp behoven tidigt och att kombinera ett relationellt arbete med tydliga ramar och gränssättning.

Vi vet att det där funkar, och det är det som gör att det funkar så bra på de här tre skolorna. Det tar jag med mig från de här tre casen också. Det är inte raketforskning.

Anne-Katrin Kantzer, Socialstyrelsen: Jag vill bara kommentera något gällande diagnoser. Det är inte så att jag inte tycker att diagnoser är viktiga, men det är viktigt att vi sätter diagnoser på dem som verkligen har stora funktionsnedsättningar och stora behov av insatser så att det inte riskerar att vattnas ur. Den risken finns i dag.

Caroline Helmersson Olsson (S): En minut är väldigt kort tid, men om ni tre kunde få var sin sista minut och säga någonting riktigt viktigt som vi inte får glömma när vi går härifrån i dag?

Alicia Eriksson, Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger: Då hakar jag på Jonatan om vikten av rätt förutsättningar för det arbete som alla lärare, speciallärare, specialpedagoger och en samlad elevhälsa vill utföra och har kompetens att utföra. Det måste finnas rätt förutsättningar. Sedan vill jag också skicka med vikten av det relationella perspektivet, till exempel spelet mellan undervisningsmiljön, den tillgängliga lärmiljön och eleverna.

Caroline Bergh, Sveriges Skolkuratorers Förening: Jag instämmer i det du har sagt, och sedan tänker jag också att det är viktigt att lyfta fram att elevhälsan behöver fortsätta att jobba främjande och förebyggande och inte hamna i ett värdfokus. Det är inte vad vi behöver nu för att vända det här. Vi måste fortsätta att vara nära våra pedagoger, jobba tvärprofessionellt, upptäcka de här barnen tidigt, sätta in insatser tidigt och följa upp dem. Behålla elevhälsan som den ser ut nu, samlad, men också fortsatt med ett främjande och förebyggande fokus. Det är jätteviktigt.

Mia Göransdotter Hammar, Riksföreningen för skolsköterskor: Vi pratar ofta om att individanpassa för elever med NPF, men vi behöver också göra en systemanpassning. Vi pratar om att anpassa undervisningen, men vi fortsätter att lägga mycket av ansvaret på eleven, och det måste vi komma bort ifrån, tycker jag.

Sedan är det också viktigt att lyfta att det inte handlar om att sänka kraven utan om att få kraven uppnåbara för alla, och det gör vi genom att samverka och samarbeta.

Caroline Helmersson Olsson (S): Tack så hemskt mycket för att ni kom hit och delade väldigt värdefulla erfarenheter och synpunkter!
(Applåder)

Ordföranden: Stort tack till panelen och moderatorn Caroline Helmersson Olsson (S)! Jag välkomnar upp Eric Donell som är ordförande för Riksförbundet Attention.

Eric Donell, Riksförbundet Attention: Tack för möjligheten att få tala här i dag!

Vi möter ofta föräldrar som säger: Mitt barn *vill* gå till skolan men klarar det inte. Och vi möter barn som säger: Jag försöker bara ta mig genom dagen. Det säger något viktigt. Det handlar inte om vilja utan om förutsättningar – och ibland om att överleva.

Vår roll som intresseorganisation formas förstas av det här. Vi gör tre saker på det här området: Vi samlar in erfarenheter från våra medlemmar, ger stöd till familjer och driver på för förändringar i skolan. Men i grunden handlar vårt arbete om att synliggöra det som inte fungerar. Vi ersätter givetvis inte skolans ansvar, men vi försöker få systemet att fungera bättre.

Riksförbundet Attention är en intresseorganisation med 20 000 medlemmar som representerar personer med NPF och deras anhöriga. Genom våra medlemskontakter, vår rådgivning och våra undersökningar får vi en samlad bild av hur skolsituationen ser ut, och den bilden är tydlig. Det är inte barnen som misslyckas, utan det är skolan som alltför ofta inte fungerar för dem. Det framgår också tydligt av den rapport som presenterats här i dag.

Det här är inget nytt. Vi ser samma mönster över tid. I vår senaste skolrapport ser vi att åtta av tio elever med NPF har frånvaro kopplad till sin funktionsnedsättning. Av dem har 83 procent fysisk eller psykisk ohälsa kopplad till skolan, och 36 procent får inte betyg i kärnämnen. När det ser ut så här är efter år handlar det inte om enskilda skolor utan om att systemet inte fungerar som det ska. Problematisk skolfrånvaro är ett tydligt exempel. För elever med NPF handlar frånvaron sällan om ovilja utan om att skolsituationen inte fungerar.

Vi välkomnar verkligen den rapport som har presenterats i dag. Den bekräftar den bild vi ser i mötet med medlemmar och andra i målgruppen. Rapporten visar tydliga och oacceptabla skillnader i måluppfyllelse mellan elever med NPF och andra elever. Vi hoppas att resultaten nu används för att faktiskt skapa förändring för elever med NPF.

Utifrån vårt arbete är det några saker vi vill lyfta. Rapporten visar på framgångsfaktorer och möjligheter, och vi vill bidra till att de också omsätts i praktiken på alla skolor. Kunskap gör skillnad, och det är genom att använda den som vi kan skapa bättre förutsättningar för elever med NPF. Vi vill också betona vikten av att den statistik som tas fram används och att nationell statistik kring personer med funktionsnedsättning utvecklas, så att insatser kan följas upp och förbättras över tid.

Rapporten visar tydligt att kunskap inte är en engångsinsats. Den behöver stärkas i hela skolsystemet och kontinuerligt. Det handlar om att kunna nå kunskapskraven, att få tillgång till undervisning och att möta trygga vuxna i fungerande relationer.

Vi ser också att skolledarens roll är central. Det krävs god kunskap om NPF för att kunna leda ett systematiskt arbete med skolans lärmiljö. Därför menar vi att rektorsutbildningen bör innehålla en obligatorisk del om specialpedagogik och NPF.

Vi vill också lyfta upp behovet av ett tydligare ansvar när skolan inte når fram till en elev. Om skolan, trots insatser, inte lyckas nå eleven med undervisning kan vi inte bara låta det fortgå. Vi menar att det bör övervägas att införa en struktur liknande lex Sarah eller lex Maria där det blir obligatoriskt att uppmärksamma och agera när en elev inte nås. En sådan ordning skulle bidra till att problemen synliggörs och att rätt stöd sätts in.

Avslutningsvis vill jag instämma i det som sades nyss: Det här handlar inte om att sänka kraven, utan det handlar om att göra det möjligt för fler elever att nå dem. Alla barn vill lyckas i skolan, men då måste skolan fungera för fler än den gör i dag.

Ordföranden: Stort tack! Det var en väldigt bra avslutning på det här segmentet.

Nu kommer vi till det roligaste, nämligen frågor från utskottets ledamöter. Märkligt nog finns plötsligt väldigt mycket tid i schemat. Vi går i storleksordning efter partistorlek, och den första frågan går till Socialdemokraterna.

Mats Wiking (S): Tack för väldigt intressanta föredragningar!

Jag har jobbat i skolvärlden i ett antal år som skolkurator och har samtidigt också varit socialarbetare. Jag har god kännedom om de ungdomar och elever vi pratar om.

Man kommer hela tiden tillbaka till ansvarsfrågan. Jag vill därför ställa frågor till Skolverket och SKR. Skollagen är tydlig med att elever med särskilda behov ska få stöd i skolan. Ändå ges stödet inte i tillräcklig omfattning. Då kan man fråga sig: Varför följer inte kommuner lagen? Är ekonomi och bristande kompetens en ursäkt för att skolor inte håller måttet? Vad är statens ansvar? Det var en fråga.

Vi fick höra här att elevhälsan är en väldigt viktig faktor för elever med NPF. Hur tar Skolverket och SKR vara på elevhälsans kompetens i arbetet med NPF?

Min sista fråga går till SPSM. Det finns skolor som är bättre på att erbjuda elever med NPF en fungerande skolgång och vardag. Hur ska vi göra för att dessa skolors kunskaper ska nå ut till andra skolor?

Ordföranden: Som ni säkert hörde var ledamoten föredömligt noga med att säga vem han riktade sina frågor till. Det kommer jag också att be ledamöterna att göra även fortsättningsvis.

De första frågorna gick till Skolverket och SKR. Vem känner sig manad? Skolverket ser ut att leta efter mikrofonknappen.

Tommy Lagergren, Skolverket: Det är helt korrekt att vi under en längre tid har sett att stöd sätts in alltför sent. Det har vi visat på länge. Statens ansvar i detta finns hos Skolinspektionen, som granskar hur huvudmän, såväl kommunala som enskilda, följer skollagen. Det här är ett av de vanligaste områdena där Skolinspektionen förelägger huvudmännen att åtgärda brister.

Det ställdes en fråga om hur elevhälsans kompetenser tas till vara. Vi har en del uppdragsutbildningar där vi knyter ihop rektor och elevhälsa, där vi tydliggör hur rektor kan jobba med elevhälsans medicinska insatser. Att det saknas kompetens och att det behövs kompetenshöjningar är nämligen något som återkommer till oss. Vi tror också att vi kan sprida lärandeexempel för att få igång det gemensamma lärandet i skolväsendet.

Christin Appel, Sveriges Kommuner och Regioner: Vi jobbar ju på olika sätt, och vi har olika nätverk. Exempelvis har vi ett skolchefs nätverk med 42 skolchefer, som representerar alla regioner. Vi har också ett elevhälsonätverk. Vi tar dessutom fram stöd.

Jag nämnde tidigare några av de saker vi ska göra nu, till exempel om likvärdighet, och *Olika är normen*, som vi kommer att uppdatera. *Olika är normen* handlar om hur skolor och kommuner kan skapa en skola där alla elever lär och mår bra. Att vi väljer att revidera den just nu beror på den proposition som kom i mars. Vi vill snabbt titta på den och göra någonting som kan stötta våra medlemmar i arbetet med stöd.

Vårt land är ju väldigt stort och har många kommuner. Det är svårt att med tvång bestämma var människor ska bo. Jag var i Norrbotten för några veckor sedan, och där har de otroliga problem med kompetensförsörjning. Även om man vill är det jättesvårt att konkurrera med till exempel gruvorna. Deras bästa lärare hade nyligen gått dit, till en mycket högre lön. Det är alltså delvis kompetensförsörjning som kan göra det svårt, men de gör precis allt de kan.

Du frågade också om ekonomiska förutsättningar. Nej, våra medlemmar tycker inte att de alltid har ekonomiska förutsättningar, men vi måste göra det bästa av situationen. Precis som Jonatan var inne på tidigare tror jag att alla de pengar som läggs på särskiljande lösningar skulle kunna läggas på att förbättra lärmiljön och undervisningen för *alla* elever. Man borde kunna arbeta lite mer flexibelt med stöd. Hur man kan jobba på ett sådant sätt är vad vi tänker försöka visa på i den nya versionen av *Olika är normen*. Det skulle spara resurser.

Aurora Lindberg, Specialpedagogiska skolmyndigheten: Tack för denna viktiga fråga! Jag har jättemånga svar, men jag ska försöka begränsa mig.

Den problembild som målas upp tycker jag är otroligt viktig. Frågan var: Det finns ju de som lyckas, men hur når vi dem som inte är lika framgångsrika? Det var en av anledningarna till att vi tillsammans med de andra skolmyndigheterna funderade över hur vi ska nå alla skolhuvudmän. Det gör vi i de kvalitetsdialoger som vi erbjuder samtliga skolhuvudmän. I dem kan skolhuvudmannen välja vilka utmaningar som är störst för dem. Det är precis som

Skolverket just så; inspektionen visar att det är i stödet det brister. Det är också vad många dialoger handlar om. Därför kan vi berätta vilket stöd vi kan ge. Kvalitetsdialogerna är nummer ett.

Vi som myndighet har också sagt att vi måste jobba mycket mer proaktivt och inte bara efterfrågestyrt. År 2025 tittade vi på förskolan som del i skolan och hur vi kan komma in med tidiga insatser. I år tittar vi på utsatta områden. Vi får ingen efterfrågan av vårt specialpedagogiska stöd därifrån.

Vi har därtill förmånen av att ha fått ett regeringsuppdrag för att främja skolnärvaro för elever med NPF. Haffa Danijel efteråt och fråga mer om ni är nyfikna på det!

Vi viljar som sagt på en forskningsöversikt; vi vet vad som funkar. Nu ska vi göra ett praktisknära stöd av det.

Robert Stenkvist (SD): Jag har jobbat inom skolan, och jag är lite förundrad över ökningen av NPF-diagnoser. När jag jobbade i skolan såg jag själv att elever felaktigt fick en sådan diagnos, oftast var det adhd. Egentligen har väl de här diagnoserna genetiska orsaker. Rent vetenskapligt ska de inte kunna öka så här lavinartat. Jag undrar därför över det. Finns det någon som har en kommentar om det? Vem som helst kan svara; jag ställer inte frågan till någon speciell.

Jag såg själv att det fanns elever som kanske hade stökig hemtillvaro och var lite, eller ganska mycket, besvärliga i skolan. Då gav man dem en diagnos bara för att de skulle få stöd. Därmed kunde man sätta problemet i ett fack, och allt kändes lättare för alla inblandade. Men det var en felaktig diagnos. Jag undrar om ni har någon kommentar om det.

Ordföranden: Jag uppfattade inte att frågan riktades till någon specifik person, men jag vet att det finns både skolläkare och skolpsykologer i salen. Om någon av er vill svara är även ni välkomna.

Lena Svedjehed, Psykologer i förskola och skola: Jag är ordförande i Psifos, som är en yrkesförening för psykologer i förskola och skola. Vi utgör en del av den samlade elevhälsan, och våra medlemmar jobbar till vardags ute i lokala elevhälsoteam.

Ledamoten var inne på diagnoser som blir felaktigt satta. Precis som sades tidigare finns det grupper av elever som skulle behöva utredas och kanske få en diagnos men som inte får det. Det finns också grupper där man kanske använder diagnos som en förklaringsmodell i större utsträckning än vad man kanske borde göra. En del av det kan handla om att skolor och skolhuvudmän upplever att de inte har resurser att tillsätta för att jobba med till exempel nära stöd till elever.

Då hamnar man kanske i ett läge med en diskurs där vårdnadshavare men också pedagoger som jobbar i skolan tänker att om eleven får en diagnos

kommer det mer resurser – ”då får vi väl mer pengar”. Detta finns alltså också med och är något för oss som yrkesförening och som skolpsykologer att jobba mot.

Vi jobbar mycket hellre med vilka behoven är och hur vi kan jobba med dem i skolan. Man kan kalla det vad man vill; det är inte viktigt för mig. Det viktiga är vilka behov som eleven har.

Josefin Malmqvist (M): Stort tack för väldigt många kloka och intressanta inspel här i dag!

Det är väldigt intressant att sitta och lyssna, och som politiker som håller på med dessa frågor dagligdags är det också lite frustrerande. Det känns som att vi vet otroligt mycket om vad som fungerar. Vi har god kunskap, men ändå ser vi att den kunskapen inte sprids ut i alla klassrum där den borde finnas. Det tycker jag också belyses i den nya rapporten, som vi är här för att diskutera i dag. Det finns ju goda exempel redan med dagens förutsättningar.

Jag funderar därför lite grann på om det handlar om att vi behöver bli bättre på att sprida de här goda exemplen om hur man ska arbeta. Eller efterfrågas något annat stöd från oss i den nationella politiken för att man ska kunna göra det här på ett mer effektivt sätt? Det är min första fråga, och jag vänder mig främst till Skolverket och SKR.

Min andra fråga går till Sven Bölte. Du var väldigt tydlig i ditt anförande. Som du påpekade arrangerade vi för ett år sedan tillsammans ett seminarium om detta här i riksdagen. Då konstaterade du någonting liknande: Vi vet ungefär vad som fungerar, och nu måste vi börja jobba med detta.

I din presentation här i dag hade du fetmarkerat några punkter med saker som ändå saknas och som vi skulle behöva få på plats för att komma längre. Ett konkret exempel på data vi saknar gällde bland annat statistik över närvaro och frånvaro. Min fråga till dig är därför: Vad behövs för att kunna möjliggöra en bättre nationell datainsamling?

Det här låter kanske självklart. Men anledningen till att jag ställer frågan är att vi har haft både en och två utredningar som under de senaste åren har tittat på frågan. Då har man kommit fram till att det bedrivs ett arbete på skolorna och att skolorna själva har närvarostatistik, även om det skiljer sig lite åt mellan olika skolhuvudmän. Jag kanske spetsar till det lite, men ska vi verkligen bygga upp en ny nationell överbyggnad för att samla in ännu mer data? Vilka problem löser det? Av den anledningen skulle det vara väldigt intressant att höra dina reflektioner kring värdet av det och vad du och ni skulle vilja se på området.

Christin Appel, Sveriges Kommuner och Regioner: Jag tror att vi skulle behöva bli bättre på att sprida lärandeexempel, men vi behöver också tänka på hur vi pratar om skolan på lokal nivå men också nationellt, vilket jag lite var inne på. Vi behöver ha fokus på det som fungerar för att kunna arbeta med det.

Tommy Lagergren, Skolverket: Jo, vi behöver sannerligen bli bättre på att sprida detta. Precis som SPSM sa har vi ett helt nytt sätt att möta skolans huvudmän i dag med kvalitetsdialoger och att jobba med riktade insatser, då vi är närvarande under kanske tre år. Vi ger också ut väldigt mycket generell stöd. Men vi har svårt att nå ut. Kapaciteten ser väldigt olika ut. När det gäller förskolor och skolor finns det 2 800 huvudmän. De har väldigt olika förutsättningar att ta del av allt det som finns, och i vissa fall saknas resurser.

Sven Bölte, Karolinska institutet: I Skandinavien är vi väldigt bra på att samla in data av människor på olika nivåer. Det har väldigt stora fördelar.

När det gäller skolfrånvaro eller skolnärvaro är Sverige lite sämre än man är i till exempel Danmark. I Danmark finns det data på nationell nivå, på kommunal nivå och på varje skola. Den är dessutom tillgänglig för allmänheten; även där finns en offentlighetsprincip. Frågan blir extremt synlig och också väldigt konkret inom varje kommun och på varje skola.

Det här kan säkert Skolverket mycket bättre, men som jag förstår det finns initiativ också i Sverige för att vi ska få bättre koll på denna data. Jag tror att Skolverket har fått ett sådant uppdrag. Kanske kommer det att gå till Statistiska centralbyrån efteråt, så att även till exempel forskare kan ta del av denna data och modellera olika faktorer som bidrar till skolnärvaro på ett bättre sätt så att vi får bättre grundforskning. Jag skulle välkomna det. Det är en otroligt viktig faktor i den här ekvationen. Jag vet inte om det var svar på frågan.

Ordföranden: Ledamoten från Moderaterna nickar, så det verkar vara svar på frågan.

Det var nu dags för Vänsterpartiet, men de ser inte ut att vara i salen, och vad jag ser är inte heller Centerpartiet här. Ordet går i stället till Kristdemokraterna.

Mathias Bengtsson (KD): Tack till alla medverkande och för alla inspel som vi har fått här! Det är väldigt värdefullt för oss politiker att få ta del av erfarenheter och expertis.

Jag tänkte uppehålla mig lite vid frågan om övergångar, framför allt övergången mellan förskolan och grundskolan. Jag tror att det var Alicia Eriksson som tog upp situationer när det i förskolan har funnits beslutade insatser eller om man har upptäckt behov av insatser men att det ibland inte riktigt följer med eller att det inte följs upp ordentligt när barnet kommer till grundskolan. Det är sådant som jag får höra om när jag är ute och besöker skolor eller träffar föräldrar.

Finns det någon som har en uppfattning om hur utbrett det här är eller hur stort problem det är att det inte följer med när man går från förskoleklass till grundskolan? Är det genomgående ett stort problem eller är det enstaka missöden?

Alicia Eriksson, Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger: Det är en svår fråga, och jag kan inte ge något generellt svar. Jag har ju jobbat ganska länge och kan säga att det ändå har blivit bättre.

Under mina första tio år var det en riskfaktor när information om vad barnet var i behov av inte kom fram. Det handlade om information för att jag skulle kunna göra tillgänglighetsanpassningar eller möta varje barn precis där det befann sig.

Sedan följde tio år av diskussion när man tog den här bollen. Och de senaste tio åren har det blivit till det bättre. Det finns både kunskap och fördjupningar om vikten av övergångar. Jag ser ljus på framtiden, men det kan fortfarande vara en riskfaktor och en friskfaktor om övergångar inte sker för barnets bästa.

Jag vet inte om det var svar på din fråga. Det är något ljusare nu.

Lena Svedjehed, Psykologer i förskola och skola: Det handlar också om att ta till vara den information som förs över så att den mottagande skolan, med sin samlade elevhälsa, gör någonting av informationen på både individ- och gruppnivå. Alltså: Nu har vi en grupp här som vi tar emot i förskoleklass. Vi har tre elever som vi vet har de här utmaningarna. Vi har två som har de där utmaningarna. Hur kan vi jobba på gruppnivå?

Man behöver samlas tillsammans med pedagogerna innan de tar emot eleverna och fundera igenom det hela. Hur bygger man upp klassrummet? Hur jobbar man med sina strukturer? Hur jobbar man med schemat? Hur gör man det på bästa sätt? Här tror jag att det finns ännu mer att utveckla och jobba vidare med.

Camilla Hansén (MP): Ordförande! Tack för reflektioner och inspel från er alla!

Några har lyft upp brist på resurser – antingen på behörig personal eller på pengar. Pågående reformer har nämnts lite grann, men det kommer att ta ett tag innan de eventuellt ger den effekt vi hoppas på.

Jag skulle vilja rikta mig till Ann-Charlotte Gavelin Rydman från Sveriges Skolledare och till någon från elevhälsan, kanske Caroline Bergh, från Sveriges Skolkuratorers Förening. Vad är viktigast att fokusera på just nu för att alla elever ska få den utbildning de har rätt till? Vi ser på fallstudierna att man kan göra det om man har bra förutsättningar. Men vad är viktigast nu – är det pengar, behörig personal eller reformer? Vad är era reflektioner kring detta?

Ann-Charlotte Gavelin Rydman, Sveriges Skolledare: Bra fråga, Camilla! För oss skolledare handlar det väldigt mycket om vilken inställning vi har till att uppfylla skollagens intentioner. Oavsett diagnos eller brist på diagnos ska alla barn få det de behöver.

Det handlar om att arbeta systematiskt och om att också elevhälsan är en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Det arbetet behöver börja redan i förskolan och vid övergångar, och mottagande skola behöver vara beredd på att

lyssna till det behov som eleven har. Man behöver också lyssna till föräldrar. Föräldrar skickar det käraste de har till skolan att vara i vår omsorg. Vi behöver lyssna in dem och eleverna för att höra vad som fungerar bäst för den enskilda eleven.

För att göra det behöver vi skapa sådana lärmiljöer som gör att vi kan möta dessa behov. Det gör vi bäst genom att, som rapporten visar, inte ha en omsättning på personal eller skolledare. Man behöver ha god samverkan med alla som finns i omgivningen, såsom socialtjänst, habilitering och alla sådana delar. Det behöver också finnas tillgång till en elevhälsa. Det är väldigt viktigt, för vi kan inte lämna lärarna helt ensamma i detta arbete. Det här är ett tillsammansarbete.

Mycket handlar om vilken inställning vi har till eleven och hur vi i skolan kan förändra vår struktur så att vi kan möta varje elev.

Caroline Bergh, Sveriges Skolkuratorers Förening: Det är en jätte viktig fråga. Vi ser ändå med viss oro på utredningen *En förbättrad elevhälsa* när man pratar om ett större vårduppdrag. Vi ser väldigt stora risker med att vi tappar det främjande och förebyggande arbetet, som väldigt många skolor har kommit långt i, vilket även SKR lyfte fram. Det är väldigt avgörande för dessa barn. Vi måste fortsätta prata om att undanröja hinder.

Ann-Charlotte nämnde många viktiga faktorer. Vi måste titta på hela skolan. Vi måste fortsätta ha dessa perspektiv. Vi kan inte hamna i en vårdsituation där vi blir en egen ö och stänger dörren, för det här kommer att vara tillsammansarbete. De här frågorna är otroligt viktiga.

Men vi behöver också få jobba och prata om dessa behov tvärprofessionellt och sedan göra det konkret i klassrummet. Vi måste möjliggöra för våra pedagoger att göra det här konkret. Rätt dimensionering är otroligt viktigt vad gäller både pedagoger och elevhälsa. Det är också viktigt att rätt professioner är på rätt plats och har rätt kompetens. Kompetensförsörjning är nämligen också en utmaning.

Det här är jätteviktiga frågor, men jag vill verkligen trycka på det främjande och förebyggande arbetet. Det är avgörande för att vi ska ta oss ur det här. Det är också det vi kan koppla till forskning och den kunskap som finns om vad som fungerar.

Vi behöver också få lugn och ro och jobba med det vi vet fungerar och lyfta fram exempel som fungerar. Vi behöver fortsätta vara på den linjen och inte börja experimentera eller jobba med genvägar. Ur ett elevhälsoperspektiv kommer inget att lösas inne i våra rum, utan det sker genom samverkan.

Vi behöver också få till samverkan som fungerar utanför skolan. Även det hänger ihop med resurser men också kunskap. Socialtjänsten måste också ha kunskap om dessa barn, så att vi verkligen gör rätt insatser.

Ordföranden: Då går ordet till mig och min fråga, som blir den sista i den första rundan. När jag har fått svar på den tänkte jag höra om någon vill kommentera det som redan har sagts innan vi går till runda två.

Jag riktar min fråga till Attention och till Sveriges Elevkårer. Jag undrar helt enkelt hur det ser ut med organiseringen bland de elever vi pratar om nu. Går det att säga någonting om det och om deras perspektiv på hur skolan klarar av att fånga upp dem? Kommer det fram tillräckligt eller finns det mer att göra där? Jag kanske kan börja med att vända mig till Jonatan. Du såg alert ut när jag nämnde din organisation.

Jonatan Lamy, Sveriges Elevkårer: Stort tack för frågan! Vi samlar elevkårer på 334 gymnasieskolor. Vi finns på skolor där både den vanliga gymnasieskolan och anpassad gymnasieskola finns tillsammans för att fånga upp den elevgruppen, men vi finns i dag inte på någon skola där det bara finns anpassad gymnasieskola. Det är ett organisationsmål som vi arbetar mot, för vi ser att denna grupp är viktig att fånga upp.

I vår bas av enskilt anslutna medlemmar, 146 500 ungefär, är det en ganska stor andel som ingår i den här gruppen. Självklart har vi lyft upp dessa frågor också till vår medlemsbas.

Det kvalitativa svaret, från golvet i vår verksamhet, är att detta är frågor som diskuteras. Vi hade bland annat Attention hos oss, på en av våra stora nationella träffar, för att belysa hur elevkårsverksamheten kan bedrivas i linje med de här elevernas förutsättningar.

Vi har också tagit fram siffror när det gäller de här frågorna. Vi ser att en av fem i dag upplever att det är svårt att få en tid hos elevhälsan. Där har vi en utmaning med tröskeleffekter. Man lyfter de största problemen, som bristande synlighet. Det är ingen nyhet – man vill att elevhälsan ska vara ute och synas mer i skolans korridorer och klassrum för att tröskeklarna ska vara låga för att gå in och söka stöd när man behöver det.

Svaret är alltså både kvalitativt och kvantitativt, kan man säga.

Eric Donell, Riksförbundet Attention: Vi är ursprungligen en föräldraförening och har alltid haft svårt att få in unga. Vi har nu en satsning, Attention Ung, just för att få in ungas perspektiv.

Generellt kan man säga att den återkoppling vi får är att man känner att skolan inte är anpassad för en. Den får vi via föräldrarna, normalt i våra enkätstudier. Tyvärr resonerar många elever att det inte är så stor vits att försöka gå i skolan – jag kommer i alla fall inte att funka och få ett jobb framöver. Det är många som hamnar i problematisk skolfrånvaro – kanske har majoriteten av dem NPF – och som senare också hamnar i UVAS-gruppen, unga som varken arbetar eller studerar. Detta fortsätter sedan ofta livet igenom.

Det är alltså otroligt viktigt att fånga upp detta väldigt tidigt, redan i förskoleåldern, och sätta in rätt insatser, inte minst vid DLD/språkstörning. Ett

problem är, kan vi tycka, att logopederna oftast inte finns i elevhälsoteamen. Det handlar om en väldigt stor grupp.

Vi behöver alltså också bli bättre på att fånga upp ungas och elevers eget perspektiv.

Ordföranden: Då riktar jag mig egentligen till alla, innan vi går vidare till runda två, för att höra om det är någon som vill kommentera det som har sagts. Man måste inte, men man får gärna.

Anne-Katrin Kantzer, Socialstyrelsen: Jag har bara en kort kommentar till Roberts fråga gällande genetik. Det finns ingen enkel genetik när det gäller de här tillstånden, och det handlar alltid om ett samspel mellan gener och miljö. Dessutom handlar det om ett spektrum; det är inte ja eller nej. Det finns ingen adhd-gen som man har eller inte har.

Vi befinner oss alla någonstans på spektretumet när det gäller koncentrationsförmågan. Om man sedan har sovit dåligt, glömt att äta frukost och befinner sig i en stökig miljö blir koncentrationsförmågan mycket sämre. Miljön påverkar alltså också hur man kan hantera sina förmågor.

Ann Lötbon, SKR:s elevhälsönätverk: Jag vill göra en liten reflektion och har två frågor. Tack för en spännande förmiddag, ska jag säga också.

Vi är ganska eniga om att man vill ha tvärprofessionell samverkan här. Det är jätteviktigt med samverkan både internt inom verksamheten, mellan huvudmän och mellan regioner och kommuner.

Mycket kan och vet vi redan. Vi har faktiskt pratat om detta sedan 90-talet. Det finns en viss frustration – det håller jag med om. Vi vet mycket mer i dag, men det handlar om det stora ”huret”. Kunskapen brister, särskilt när det gäller det kompensatoriska uppdraget i skolan och att skapa förutsättningar. Det måste ges förutsättningar på ordinarie schema för att vi ska få möjlighet att utföra det som önskas. Om vi ska ha en holistisk syn behöver vi ha förutsättningar för all personal, i ordinarie schema.

Men vi behöver också arbeta på alla nivåer. Pengar är välkommet, och det behövs verkligen stöd för mindre grupper och särskilt för personalkostnader. Men jag tror att det även handlar om motivation och struktur. Vi kan göra väldigt mycket inom ordinarie verksamhet, om det finns struktur. Men det går inte utan kunskap och struktur – hur skapar vi det?

Jag tycker att det är skrämmande att 44 procent av dem som jobbar i skolan inte har kunskap om NPF. Rektorererna är, som sagts här, jätteviktiga för ledarskapet, men de behöver kunskapen också. Det är väldigt många rektorer som inte har kunskap på NPF-området, och det är de som leder.

Mina korta frågor gäller det som vi hörde här: Hur tar vi detta vidare, och hur följer vi upp stödsatser? Ett: Har man pratat om att utbildningar för rektorer och andra grupper kan förändras så att de får kunskap om NPF?

Två: Finns det någon tanke när det gäller Skolinspektionens utökade uppdrag? Ska de till exempel följa upp hur skolor jobbar med stöd?

Malin Präntare, Hagalidskolan: Hej, jag heter Malin Präntare, och jag arbetar på en av de skolor som omnämns i den här rapporten.

Jag tycker att vi glömmer bort att prata om något som är oerhört viktigt, nämligen att vi har ett skolsystem som faktiskt diskriminerar barn med NPF-diagnoser på strukturell nivå. Vi har gått mot en akademisering och en teoretisering av alla ämnen i skolan.

Jag skulle vilja läsa bara en pytteliten del av texten om det centrala innehållet i ämnet kemi: "Observationer och experiment med såväl analoga som digitala verktyg. Formulering av undersökningsbara frågor, planering, utförande, värdering av resultat samt dokumentation med bilder, tabeller, diagram och rapporter."

För att lyckas i skolan i dag behöver man en hyfsat hög teoretisk begåvning, stresstålighet, exekutiva kompetenser, utmärkt arbetsminne för att kunna komma ihåg allting och en hög språklig förmåga. Jag vill bara påminna om att vi har en slags motivation, eller en slags drivkraft, att öka det akademiska humankapitalet. Men vi glömmer att vi har den vida normalpopulationen i skolan, där alla barn finns med.

Jag tycker därför att vi behöver prata mer om våra styrdokument och om den undervisning som vi faktiskt bedriver i skolan. Det är det som gör störst skillnad för de barn som har det svårast i dag.

(Applåder)

Ordföranden: Då ska vi gå tillbaka till ledamöternas frågor.

Linus Sköld (S): Tack så mycket för möjligheten att lyssna på intressenter och experter på det här området! Jag delar Josefins frustration över känslan när man ser att detta går att lösa inom befintlig ram i skolor med vitt skilda förutsättningar. Ändå ser det ut som det gör, med strukturell diskriminering av elever med NPF.

Jag tänker att det finns en uppsjö av idéer om saker vi skulle kunna göra. Många av dem gäller verksamhetsnivån: Hur ska man organisera arbetet på den lokala enheten? Hur ska man jobba med kompetensförsörjning och stödsatser mer operativt?

Jag har jobbat i skolan tidigare, och då pysslade jag med sådana grejer. Nu sitter jag här och är lagstiftare och beslutar om statens budget.

Föräldrarnätverket Rätten till utbildning, som jag vet sitter här i lokalen, har tidigare tagit fram liknande statistiköversikter som också visar en hög korrelation med psykisk ohälsa. Elever med NPF löper sex gånger större risk att försöka ta sitt liv än elever utan NPF, om jag förstår deras statistik rätt, vilket ger en sense of urgency. Vi kan inte sitta här och säga: Det funkar inom befintlig ram – om huvudmännen, som är några tusen, bara får fortsätta pyssla

på kommer de nog att hitta rätt till slut. Och så sitter vi här och har makt över regler och pengar.

Jag vill fråga er som är experter och deltar i detta seminarium: Vad är regel nummer ett och peng nummer ett som behöver komma till, med tanke på att det är fara för människors liv?

(Applåder)

Ordföranden: Vill du rikta frågan specifikt till någon?

Linus Sköld (S): Jag tänker att till exempel Sven skulle vara en lämplig person för att svara på detta. Men andra som känner sig manade får gärna bidra.

Sven Bölte, Karolinska institutet: När det gäller skolor tänker jag att det viktigaste är att man inser hur det ligger till – att man är ärlig om läget. Då skulle till exempel varje skola behöva göra en inventering av sitt läge, exempelvis inför varje skolstart. Det finns instrumentarier som kan kartlägga till exempel hur bra man är på vissa inkluderande metoder och hur man kan styra sin skola mot bättre inkludering och bättre psykiskt mående. Man skulle också kunna göra en kartläggning bland eleverna av hur de mår och om det finns mobbning på skolan etcetera.

Man skulle kunna göra en kartläggning, och sedan skulle varje skola kunna sätta upp olika målsättningar – det här kanske känns ”good enough”, men det här måste vi gå vidare med och ta konkreta steg. Mycket svårare än så måste det inte vara.

Aurora Lindberg, Specialpedagogiska skolmyndigheten: Jag tänker att vi delar frustrationen.

Inom svensk offentlig förvaltning på alla nivåer är vi duktiga på planering och uppföljning. Men när det sedan gäller att gå vidare med åtgärder tror jag att det handlar väldigt mycket om ledarskap. Jag har också rektorer i min egen organisation. Det handlar om att se de tecken som man faktiskt kan följa och agera på dem.

Jag tycker att vi har fått bra exempel här. Vi ser förekomst av ströfrånvaro – vad gör vi då? Jo, vi sätter in insatser *då*. Vi vet också att ämnet idrott och hälsa är ett ämne där man tidigt börjar vara borta för att sedan hamna i en ganska problematisk skolfrånvaro.

Att stötta ledarskapet i svensk skola skulle jag säga är en framgångsfaktor, och att inte ha en genomsnittlig tjänstgöringstid på två år för en rektor. Då kan du ha hur bra ledarskap som helst, men du hinner ändå inte jobba ut och implementera. Ledarskap, alltså!

Christian Wettergren, Rätten till utbildning: Tack så hemskt mycket för det här fantastiskt viktiga seminariet!

Det är populärt med konsekvenser i skolan, och jag tänker därför att detta är en jättebra rapport. Jag skulle vilja ha rapporten nedbruten på varje kommun, varje huvudman – då kan vi se en stor variation när det gäller skolresultat. Om vi nu menar allvar med ”inga ursäkter” kanske vi inte ska tillämpa ursäkter när det gäller dem som bryter mot skollagen.

Vi vill alltså, väldigt konkret, se uppföljning och kanske en starkare skolinspektion.

Helka Widengren, Svenska Skolläkarföreningen: Vi har en arbetsgrupp inom Svenska Läkaresällskapet, och för några år sedan tog vi fram ett dokument som heter *Kraftsamling för ungas psykiska hälsa*. Det innehåller fem punkter, som alla är evidensbaserade, och många professioner har varit med och tagit fram dokumentet.

En av punkterna är, vilket lyftes tidigare, att anpassning av läroplanen efter barns kognitiva utveckling är jätteviktigt. Det vill jag särskilt lyfta. Punkt nummer två är tidig upptäckt av barn som behöver specifika anpassningar och stöd. Sedan finns det tre punkter till, men dem kan ni läsa om själva.

Jag vill också som läkare och skolläkare lyfta att det är jättebra att vi pratar om att det ska vara behovsstyrt. Självklart ska det vara behovsstyrt och inte bara diagnosstyrt. Men jag vill lyfta att en diagnos är en beskrivning av behovet. Man måste också utesluta andra orsaker som kan vara jätteviktiga för ett barn att få hjälp med. Det finns en mängd olika medicinska orsaker till att ett barn har svårt att koncentrera sig.

Detta är alltså en svår sak – det är inte så lätt.

Ordföranden: Då går vi vidare till talarlistan.

Robert Stenkvist (SD): Jag ställer bara obehagliga frågor; jag har bara sådana.

Jag vet inte vem jag ställer min fråga till, men jag har jobbat i skolan och sett en hel del elever få sådana här diagnoser. Vi har pratat om stödjande miljö och stödjande åtgärder, och jag håller med om det mesta även om jag kan tycka att en del är lite gammal kunskap.

Något vi inte har nämnt, och som kanske ligger utanför ämnet, är att de som får diagnoser ganska snabbt medicineras när de har fått en diagnos. Som lärare i skolan har jag ibland blivit lite orolig över den här medicinen; det är ju CS-medicin de får. Jag undrar om någon har någon kommentar om riskerna med den här medicineringen. Den behövs ibland – jag har själv sett sådana exempel. Men den kanske skrivs ut lite lättvindigt, kan jag tycka. Jag undrar om någon har någon kommentar till det.

Ordföranden: Den frågan var inte heller riktad till någon specifik person. Är det någon som vill kommentera? Sven ser kanske manad ut?

Sven Bölte, Karolinska institutet: Vi har ju läkare här i huset, så det kanske är bättre att de säger något. Annars kan jag säga något, men detta är egentligen en läkarfråga i första hand. Vi har en barn- och ungdomspsykiater här. Annars kan jag kommentera.

Anne-Katrin Kantzer, Socialstyrelsen: Riskerna med medicinering är väl kända – det vet vi ju. Svårigheterna med den här typen av medicinering är lite grann att vi inte kan förutsäga vilka barn som kommer att ha nytta av den och vilka som inte kommer att ha nytta av den. Det är viktigt att följa upp.

Att det finns risker med medicineringen är väl känt. Det handlar både om att det påverkar blodtrycket, viktutvecklingen och ätandet och om psykiska biverkningar. Detta måste man alltid väga mot den effekt man förväntar sig. Behöver man medicin för att klara skolan och uppnå målen i skolan kan det vara viktigt att få sin medicin.

Eric Donell, Riksförbundet Attention: Att de nationella riktlinjerna för adhd och autism lyfter fram vikten av att man får pröva adhd-medicin och prioriterar detta väldigt högt baseras på de studier som har gjorts världen över, där man ser att det har väldigt stor effekt för väldigt många. Kanske 95 procent blir hjälpta av det, och kanske hälften har nästan ingen adhd kvar, till exempel. Det kan innebära att de inte missar chansen på livet.

Man har också tittat på om det finns en större risk att hamna i drogberoende. Där ser man att det kanske är en hundradel till en femtiondel som upplever en ruseffekt. Man ser alltså inte den risken men däremot en stor risk för självmedicinering för den som inte tar en medicin som den kanske är i behov av och hamnar i ett substansbrukssyndrom, till exempel. Precis som sades får man alltså hela tiden beakta risken för vad som kan hända och väga in vad som talar för och emot. Det är det riktigt viktiga.

Jag har också jobbat på BUP och haft kontakt med väldigt många vårdnadshavare som har sagt: Fantastiskt, nu funkar det faktiskt! Så för många kan det ha stor betydelse.

Sven Bölte, Karolinska institutet: Jag tänkte bara tillägga att förutsatt, såklart, att en seriös utredning ligger till grund är olika behandlingar för adhd med till exempel centralstimulerande medicin det mest potenta vi har i dag. Det hjälper ungefär 75 procent av alla barn med dessa diagnoser väldigt mycket och blir en vändpunkt för väldigt många, även för familjer.

Men problemet är kanske att vi egentligen enligt riktlinjer ska ha en multimodal insats. Medicinering ska alltså inte vara det enda som görs, utan det måste tillföras ganska mycket andra åtgärder för att det också långsiktigt ska bli en bra lösning – på sikt kanske man inte behöver sin medicinering längre. Det är kanske det här andra paketet som vi måste bli bättre på.

Marie-Louise Hänel Sandström (M): Tack så mycket för bra diskussion och väldigt bra svar på alla frågor som har ställts här!

Jag funderade på något som nämndes ganska tidigt: att detta har ökat väldigt mycket bland flickorna – eller att de kommer i kapp killarna, som Anne-Katrin Kantzer sa. Ändå ser man att det är mest pojkar som får stöd när man tittar på de här staplarna. Jag funderar lite grann på detta. Det nämndes att det såklart också kan röra sig om andra diagnoser. Jag funderar lite grann på vad vi gör om det nu ökar också bland flickorna men de ändå inte får så mycket stöd än så länge.

Sedan tänkte jag också bara snabbt säga något om elevhälsan, som jag tycker är otroligt viktig. Som Jonatan Lamy sa är det skolan som ger förutsättningarna för elevhälsan. Vi har pratat mycket om vad vi ska göra för reformer, men jag funderar ändå på vad vi, även om det pågår en utredning, kan göra nu för att få till den här bättre samverkan, till exempel. Vad är det som brister där? Vi vet ju alla att vi behöver ha samverkan mellan pedagoger och annan personal på skolan och elevhälsan. Vad kan vi göra nu, skulle jag också vilja fråga.

Lena Svedjehed, Psykologer i förskola och skola: Jag tänker att det handlar om att vi behöver bli tillräckligt många i samtliga professioner. Som skolpsykolog kan jag i dag sitta på en skola en dag varannan vecka. Att då få till samverkan med övriga professioner är inte så himla lätt. Och att finnas med i det systematiska kvalitetsarbetet är inte så himla lätt. Att se och vara med vid överföringarna från förskola till förskoleklass, finnas med i de sammanhangen och prata om vad de eleverna behöver är inte heller så himla lätt.

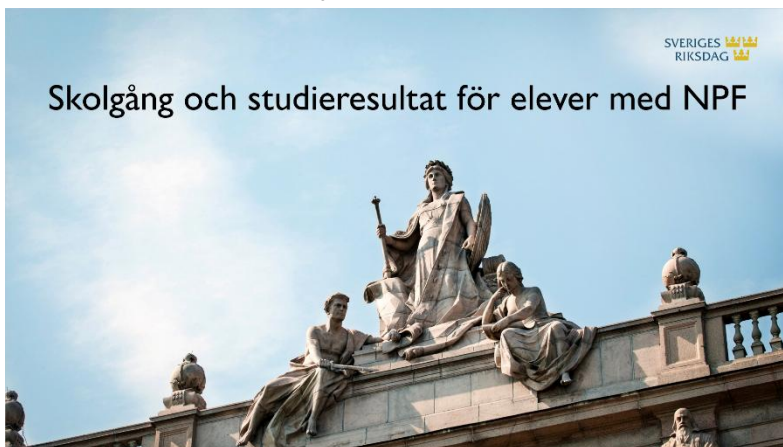
Vice ordförande Anders Ygeman: Då vill jag avsluta detta med att tacka alla som har deltagit – alla som har pratat, alla som har ställt frågor, de som har lett sammanträdet och alla som har följt detta via webben. Vi har uppenbarligen ett ganska stort arbete framför oss för att se till att vi faktiskt får skolan att fungera för alla elever.

Tack så mycket! Jag förklarar mötet för avslutat.
(Applåder)

BILAGA

Presentationer

Bilder som visades av Daniel Bjerstedt

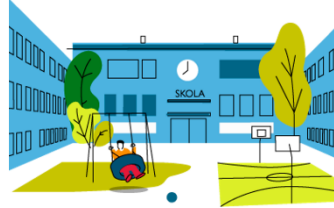
A slide with a white background and a blue border. In the top right corner, the text 'SVERIGES RIKSDAG' is accompanied by a crown icon. The main title 'Rapportens frågeställningar' is centered in black text. Below the title is a bulleted list of three questions. To the right of the list is a colorful illustration of a school building with a clock tower, trees, and a playground with a swing set and a ball.

Rapportens frågeställningar

- Vilka studieresultat uppnår elever med NPF-diagnoser?
- Hur fungerar särskilt stöd för elever med NPF?
- Vad utmärker de grundskolor där elever med NPF uppnår jämförelsevis goda studieresultat?

Metod och material

- En samkörning av registerdata om studieresultat och särskilt stöd med uppgifter om adhd- och autismdiagnoser på *individ* och *skolenhetsnivå*.
 - Alla elever som avslutat åk 9 mellan 2020 och 2024: ca. 586 000 elever.
- Kvalitativa fallstudier av tre skolor där elever med NPF har jämförelsevis goda studieresultat.

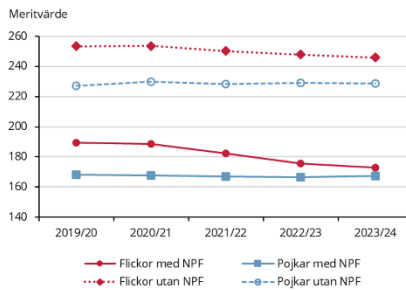
Andelen elever med NPF

	Flickor	Pojkar	Total
Adhd	10,0	11,6	10,8
Autism	1,6	1,6	1,6
Autism och adhd	1,0	1,3	1,1
Ingen av ovanstående diagnoser	87,5	85,5	86,5
Total	100	100	100

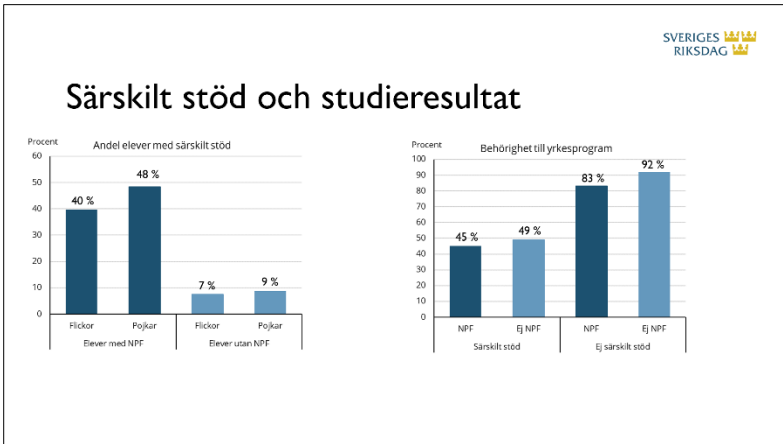
13,5 procent

Studieresultat

- Lägre studieresultat för elever med NPF.
- Stora skillnader inom gruppen elever med NPF.
- Negativ utveckling för flickor med NPF.

SVERIGES RIKSDAG

Skolor med jämförelsevis goda studieresultat bland elever med NPF

- Stora skillnader i studieresultat mellan skolor.
- Elevsammansättningen har stor betydelse, men avgör inte.
- På skolor där det går bra för elever med NPF presterar eleverna sammantaget bättre än förväntat.

SVERIGES RIKSDAG

De tre fallskolorna

- **Montessori Mondial Kungsholmen, Stockholm**
 - Fristående F-9 skola
 - Högutbildade föräldrar
- **Hagalidskolan, Staffanstorp**
 - Kommunal 7-9 skola
 - Medelutbildade föräldrar
- **Akalla grundskola, Stockholm**
 - Kommunal F-9 skola
 - Lågutbildade föräldrar

Gemensamma drag hos skolor där det går jämförelsevis bra för elever med NPF

SVERIGES RIKSDAG

- Studiero och tydliga ramar i klassrummen.
- Stabila med låg personalomsättning.
- Tillgänglig undervisning som grundstrategi.
- Rutiner för tidig upptäckt och uppföljning som involverar alla lärare.
- Kollektivt ansvar för misslyckanden.

Slutsatser

SVERIGES RIKSDAG

- Den svenska skolan klarar inte av det kompensatoriska uppdraget fullt ut när det kommer till elever med NPF.
- Det går att skapa en lärmiljö som det är möjligt att lyckas i för elever med NPF – många välfungerande skolor gör det redan idag.

Bilder som visades av Sven Bölte

Kommentar till rapporten i ljuset av forskningen på området

Sven Bölte

Center for Neurodevelopmental Disorders (KIND)
Karolinska Institutet, Stockholm

sven.bolte@ki.se | <https://ki.se/kind> FB:
@kindkarolinskainstitutet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

Alltid en bra start med
ett passande citat!

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

....och ett till

"Success is
stumbling from
failure to
failure with
no loss of
enthusiasm"

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL
DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

....slutligen

*“Knowing is not enough; we must apply.
Willing is not enough; we must do.”*

—Goethe

Karolinska Institutet – ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (“NPF”)
[Utvecklingsneurologiska, utvecklingsrelaterade]

- Autism
- ADHD (inkl ADD)
- Språk-/talstörningar
- Inlärningsproblem (t ex dyslexi)
- Motoriska problem (t ex DCD)
- Intellektuell funktionsnedsättning

Karolinska Institutet – ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Autism & adhd i ett nötskal

- Uttryck av annorlunda neurologisk mognad, utveckling & utrustning
- Hög sårbarhet för psykisk & kroppslig ohälsa, stress, utbrändhet
- ~2-4%, resp. ~5-10 % av allmän befolkning har diagnos idag i Sverige (skolbarn, vuxna)
- Kognitiva utmaningar ger funktionsnedsättning i vardagen (skola, hemma, fritid, arbete)

↓ ↓ ↓

- ✓ Hjälpa med att förhindra negativa konsekvenser (t ex social exkludering, psykisk ohälsa)
- ✓ Öka möjligheter för inlärning/utveckling
- ✓ Arbeta med styrkor/intresse/preferenser/möjligheter > det som fungerar
- ✓ Kompensation för svårigheter genom självkännedom, anpassning av miljön
- ✓ Vikten av samverkan och samskapande för kapacitetsbyggande hållbara lösningar

Karolinska Institutet – ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Inom

Inkludering och skolfrånvaro i Sverige & internationellt

- Låg beredskap för inkluderande undervisning/färmiljö för elever med autism eller adhd i praxis trots nationell policy
- 2 ggr större risk för frånvaro vid autism
6 ggr större risk vid autism plus adhd

KIND CENTER FOR NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Inom

Inkludering/ bemötande i skolan

Tabell 3. Kompletterande högskoleutbildning, per yrkeskategori och kön (n 4 130).

Utöver läroplaner, har du någon form av kompletterande högskoleutbildning med fokus på NPF?

	Kvinnor (n 3 094)		Män (n 1 036)		Totalt (n 4 130)	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
	n (%)					
Grundskolelärare yngre år (åk 1-5)	145 (11)	1 211 (89)	22 (9)	225 (91)	167 (10)	1 438 (90)
Grundskolelärare äldre år (åk 6-9)	84 (10)	729 (90)	31 (8)	339 (92)	115 (10)	1 068 (90)
Gymnasie lärare	1 (9)	10 (91)	0 (0)	7 (100)	1 (6)	17 (94)
Skolledare	18 (13)	120 (87)	9 (16)	48 (84)	27 (14)	168 (88)
Specialpedagog	93 (52)	85 (48)	7 (54)	6 (46)	100 (52)	91 (48)
Speciallärare	81 (56)	63 (44)	11 (52)	10 (48)	92 (56)	73 (44)
Fritidspedagog	38 (11)	293 (89)	12 (7)	162 (93)	48 (10)	455 (90)
Elevhälsopersonal	27 (22)	98 (78)	39 (27)	108 (73)	66 (24)	206 (76)
Totalt	485 (16)	2 609 (84)	131 (13)	905 (87)	616 (15)	3 514 (85)

<https://ki.se/media/104124/download?attachment>

KIND CENTER FOR NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Inom

Forskning på studieresultat vid autism & adhd i Sverige (Stockholm & riket)

- Risk för att inte klara grundskolan/ gymnasiebehörighet ca. 3 till 5 ggr högre vid autism (utan IF) eller adhd jämfört med utan
- Risk vid autism plus adhd upp till 7 ggr högre
- Flickor har högre risk att inte bli gymnasiebehöriga

KIND CENTER FOR NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

De som varken studerar eller arbetar

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet
KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

Bekräftar tidigare forskning & läget!

- Ytterligare data (över tid) som behövs för en fördjupad förståelse:
 - Skolnärvaro och -frånvaro
 - Andra, samförekommande NPF
 - Samförekommande psykiatriska/somatiska tillstånd
 - Ålder vid diagnos
 - **Begåvning/kognitiva funktioner**
 - **Skolors inkluderingsnivå**
 - VH diagnosstatus
 - **Mobbning**
 - mfl
- Arbetar skolor enligt gällande riktlinjer, t ex SKR:s VIP?

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet
KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Intern

Vad fungerar?

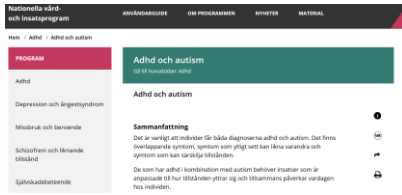
- Peer mentoring
- Samskapande (med VH, elever)
- Introduktionskurser
- Funktionsnedsättningslots/-service
- Pedagogiska principer/bemötande (t ex tydlighet, förutsebarhet)
- Utrövade program (t ex färdighetsträning)
- Specifik kompetensutveckling av skolpersonal

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet
KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Inom

Nationella riktlinjer / Vård- och insatsprogram

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Informationsklass: Inom

Vad behövs?

Upprepat konstaterande > koordinera agerande

- Samordning av rapporter, utredningar, riktlinjer inom och mellan myndigheter och andra aktörer!
 - Implementering & uppföljning av autism & adhd riktlinjer
 - Årliga uppföljningar och benchmarking (tex frånvaro) av inkluderingsnivå i skolor
 - Regelbunden professionell utveckling
 - Användning av evidensbaserade program
 - Lärarutbildning > bemötande principer
 - Diagnosstyrning > behovsstyrning
 - Gemensamt funktionsstyrt arbetssätt över aktörer (WHO's ICF)
- > Konkret, samordnad, resurssatt nationell plan med specifika målsättningar, mandat och uppföljningar som avrapporteras i riksdagen (jämför UK, USA, andra länder)

Karolinska Institutet - ett medicinskt universitet

KIND CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

Tack!

KIND

CENTER OF NEURODEVELOPMENTAL DISORDERS AT KAROLINSKA INSTITUTET

sven.bolte@ki.se; <https://ki.se/kind> FB:
@kindkarolinskaInstitutet

Bilder som visades av Aurora Lindberg och Danijel Lukic

SPSM

Specialpedagogiska skolmyndighetens arbete för elever med NPF: råd och stöd för undervisningen

Aurora Lindberg, GD

Danijel Lukic, rådgivare

En likvärdig utbildning
för alla!

SPSM

Höga förväntningar – rimliga krav

”Skolan är den miljö där barns svårigheter ofta uppdagas – inte nödvändigtvis för att barnen **har** problem, utan för att skolan vid varje tidpunkt kräver vissa sätt att fungera...”

(Magnus Tideman m.fl., 2005, s. 16)

SPSM

Hur är det att gå i skolan med NPF-diagnos?

- Elever med NPF stöter ofta på hinder tidigt i skolan, vilket kan påverka studieresultat, mående, skolnärvaro och möjligheterna att fortsätta till gymnasiet och vidare utbildning.
- Kunskap om annorlunda kognition varierar mellan verksamheter, från förskola till vuxenutbildning, vilket påverkar möjligheterna att skapa tillgängliga lärmiljöer för alla elever.
- Utmaningar kopplade till resurser och tid gör det svårt att ge rätt stöd, särskilt i verksamheter med stora barngrupper och klasser där behoven är många.

SPSM

”..höga förväntningar och omsorgsfullt bemötande”

(Skolgång och studieresultat för elever med NPF, 2026, s. 57)

- Tillgänglighet
- Systematik
- Kunskap
- Relationer

SPSM

När du behöver ett nära och fördjupat stöd

- Utifrån verksamhet och organisation
- Utifrån professionens arbete
- Utifrån individers lärande
- I samverkan med era egna resurser

www.spsm.se/specialpedagogisktstod

Bilder som visades av Christin Appel**Vad gör SKR?**

- Nyanserar bilden av skolan – mycket är bra men likvärdigheten brister
- Reformen – skapar goda förutsättningar för huvudmän och skolor
- Likvärdighet – identifierar vad som gör skillnad, för träffsäkra åtgärder
- Olika är normen - stöd till skolor och kommuner i att utveckla en skola där elever lär och mår bra

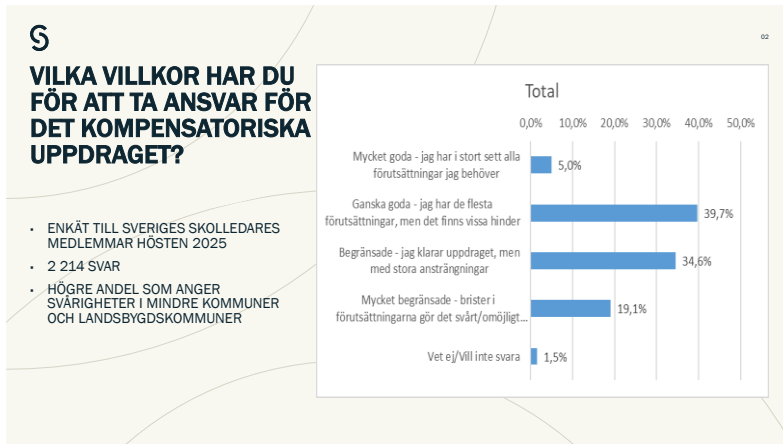
Stödjer tvärprofessionell samverkan

- En sammanhållen elevhälsa – utifrån en helhetssyn
- Ny socialtjänstlag – nya möjligheter
- Fullföljd utbildning – processtöd till kommuner i utvecklingsarbete
- Funktionellt stöd på rätt nivå

Bilder som visades av Ann-Charlotte Gavelin Rydman

ANN-CHARLOTTE GAVELIN RYDMAN
FÖRBUNDSORDFÖRANDE
SVERIGES SKOLLEDARE

S

VIKTIGA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT FÖRBÄTTRA SITUATIONEN

03

- HÅLL FAST VID TANKEN PÅ TVÄRPROFESSIONELLA TEAM
- SÄKRA FÖRUTSÄTTNINGARNA FÖR STABILA LEDARSKAP – DEN SNABBA OMSÄTTNINGEN PÅ REKTORER MÅSTE BRYTAS
- EN LEX-EDICO KAN FUNGERA SOM BAS FÖR EN ÖPPEN LÄRANDEKULTUR FÖR ATT BYGGA ERFARENHETSBASERAD KUNSKAP INOM PROFESSIONERNA

SVERIGES SKOLLEDARE

TACK FÖR ATT JAG FÅTT MEDVERKA

08 567 062 00
info@sverigeskolledare.se

Box 3266
Vasagatan 49
113 65 Stockholm

Sverigeskolledare.se

S

2023/24:RFR1	FINANSUTSKOTTET Öppen utfrågning om den aktuella penningpolitiken den 17 oktober 2023
2023/24:RFR2	SOCIALUTSKOTTET Offentlig utfrågning om nationell högspecialiserad vård
2023/24:RFR3	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde om vårdnad, boende och umgänge vid våld i familjen.
2023/24:RFR4	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga sammanträde om energilagring
2023/24:RFR5	TRAFIKUTSKOTTET Offentligt sammanträde om artificiell intelligens (AI)
2023/24:RFR6	SOCIALUTSKOTTET Offentligt sammanträde om reformen av EU:s läkemedelslagstiftning
2023/24:RFR7	TRAFIKUTSKOTTET Planera laddinfrastruktur för vägtrafik – en kunskapsöversikt
2023/24:RFR8	FINANSUTSKOTTET Den demokratiska granskningen av centralbanker – En forskningsöversikt
2023/24:RFR9	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde – Hur säkerställer vi ett bostadsbyggande som möter behov och efterfrågan i hela landet?
2023/24:RFR10	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om finansiell stabilitet i en osäker omvärld – hur påverkas Sverige?
2023/24: RFR11	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Utvärdering av förädlingsindustrin och detaljhandeln för livsmedel
2023/24: RFR12	TRAFIKUTSKOTTET Offentligt sammanträde om trafikens elektrifiering
2023/24: RFR13	FINANSUTSKOTTET Riksbankens årsredovisning 2023 och den aktuella penningpolitiken
2023/24: RFR14	SOCIALUTSKOTTET Offentligt sammanträde om civilt försvar och krisberedskap inom hälso- och sjukvården
2023/24:RFR15	FINANSUTSKOTTET Svensk penningpolitik 2023
2023/24:RFR16	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga sammanträde om en forsknings- och innovationspolitik för ett konkurrenskraftigt näringsliv

- 2023/24:RFR17 FINANSUTSKOTTET
Offentligt sammanträde om Finanspolitiska rådets rapport,
Svensk finanspolitik 2024
- 2023/24:RFR18 FINANSUTSKOTTET
Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion
om penningpolitiken 2023
- 2023/24:RFR19 CIVILUTSKOTTET
Offentligt sammanträde om överskuldssättning

2024/25:RFR1	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Arbetslivsinriktad rehabilitering för sjukskrivna med stressrelaterad ohälsa – en utvärdering
2024/25:RFR2	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2024
2024/25:RFR3	FÖRSVARSAUTSKOTTET Uppföljning av det civila försvaret – erfarenheter från tre beredskapssektorer
2024/25:RFR4	FINANSUTSKOTTET Finansutskottets offentliga sammanträde om finansiering av ny kärnkraft
2024/25:RFR5	NÄRINGSUTSKOTTET Näringsutskottets offentliga sammanträde om företag som brottsverktyg
2024/25:RFR6	CIVILUTSKOTTET Civilutskottets offentliga sammanträde om civilt försvar
2024/25:RFR7	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Finansiella stabilitetsrådet
2024/25:RFR8	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Arbetsmarknadsutskottets offentliga sammanträde om läget på arbetsmarknaden och arbetslösheten
2024/25:RFR9	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om Riksbankens årsredovisning 2024 och den aktuella penningpolitiken
2024/25:RFR10	TRAFIKUTSKOTTET Offentligt sammanträde om det civila försvaret och transporter
2024/25:RFR11	SOCIALUTSKOTTET En utvärdering av delar av beslutsprocessen för nationell högspecialiserad vård
2024/25:RFR12	SOCIALFÖRSÄKRINGSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om arbetslivsinriktad rehabilitering för sjukskrivna med stressrelaterad ohälsa
2024/25:RFR13	FINANSUTSKOTTET Svensk penningpolitik 2024
2024/25:RFR14	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2025
2024/25:RFR15	FÖRSVARSAUTSKOTTET Försvarsutskottets offentliga sammanträde om civilt försvar
2024/25:RFR16	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2024

- 2024/25:RFR17 NÄRINGSUTSKOTTET
Näringsutskottets offentliga sammanträde om näringslivets roll för
att stärka det svenska totalförsvaret
- 2024/25:RFR18 SOCIALUTSKOTTET
Offentligt sammanträde om utvärdering av delar av
beslutsprocessen för nationell högspecialiserad vård

2025/26:RFR1	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde om e-handeln och konsumenterna
2025/26:RFR2	CIVILUTSKOTTET Uppföljning av tre bostadspolitiska beslut – en tydligare bostads försörjningslag, en enklare planprocess och slopat krav på bygglov för solcellspaneler
2025/26:RFR3	SOCIALUTSKOTTET Offentligt sammanträde om den nya socialtjänstlagen – så förebygger vi brottslighet
2025/26:RFR4	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Riksbankens direktion om penningpolitiken 2025
2025/26:RFR5	UTBILDNINGS- OCH KULTURUTSKOTTEN Utbildnings- och kulturutskottens offentliga sammanträde om läsning
2025/26:RFR6	KULTURUTSKOTTET Kunskapsöversikt om dataspel och brädspel
2025/26:RFR7	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning av Finansiella stabilitetsrådet
2025/26:RFR8	FINANSUTSKOTTET Engelsk version: Riksbank Evaluation, 2015–2024 Svensk version: Offentligt sammanträde om skolgången för elever med NPF
2025/26:RFR9	CIVILUTSKOTTET Offentligt sammanträde om civilutskottets uppföljning av tre bostadspolitiska beslut
2025/26:RFR10	KULTURUTSKOTTET Offentligt sammanträde med anledning av kulturutskottets kunskapsöversikt om dataspel och brädspel
2025/26:RFR11	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde med utfrågning om utvärderingen av svensk penningpolitik 2015–2024
2025/26:RFR12	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2026
2025/26:RFR13	UTBILDNINGSUTSKOTTET Skolgång och studieresultat för elever med NPF
2025/26:RFR14	FINANSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om skolgången för elever med NPF
2025/26:RFR15	ARBETSMARKNADSUTSKOTTET Offentligt sammanträde om skolgången för elever med NPF

SVERIGES
RIKSDAG

Beställ via www.riksdagen.se under Dokument & lagar

